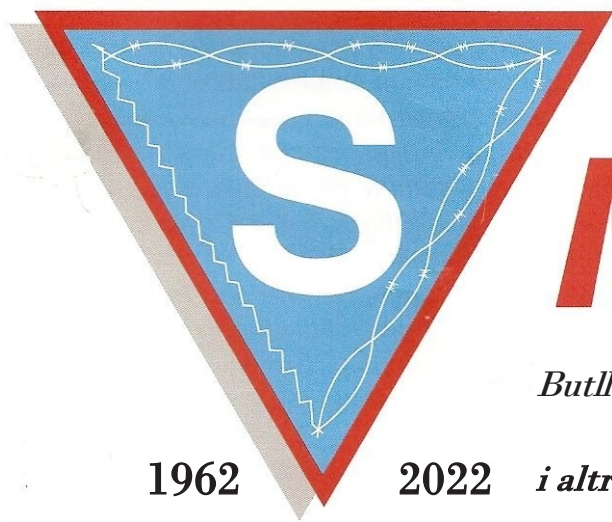

Mai més!

Butlletí d'informació i comunicació de l'Amical de Mauthausen

1962

2022

i altres camps i de totes les víctimes del nazisme d'Espanya

Sumari

- 1 · Editorial.
 - Mauthausen, de nou, als nostres cors.
- 2 · Crònica del viatge a Mauthausen.
- 3 · Només anada.
- 4 · Mauthausen 2022. Una experiència...
- 5 · Viatge a Mauthausen, maig 2022.
 - Amical d'emocions.
- 6 · L'espai i la memòria. A propòsit d'un viatge amb l'Amical.
- 7 · Que aquest viatge no s'acabi
- 8 · Gusen.
 - Col·laboracions.
 - Dos molinencs i un palmerenc.
- 10 · Ex brigadistes destinats a Castella, deportats a camps nazis (I).
- 11 · Informacions.
 - Atac a Buchenwald.
 - Reposició placa Largo Caballero a Madrid.
 - Valoració Llei de Memòria.
- 12 · Sachsenhausen.
 - 20 anys del manifest per un Memorial Democràtic.
- 13 · 5 de maig: Dia de la deportació.
- 16 · Xarxa Mai Més.
- 17 · Homenatges.
- 20 · Premis Amical de Mauthausen.
- 21 · Activitats i exposicions.
- 26 · Comiat de Mª Lluïsa Villalba.
- 27 · Recordem a...
 - Anunci propera assemblea de socis i sòcies.
- 28 · Acròstic temàtic Núm. 25.
 - Donacions.

© Amical de Mauthausen i altres camps de concentració nazis.

Sils, 1 baixos – 08002 Barcelona
Tel. 93 302 75 94

e-mail: info@amical-mauthausen.org

REDACCIÓ: Rosa Toran i Josep San Martín

MAQUETACIÓ: Josep San Martín

Dipòsit legal: B-14.608-2001

S'autoritza la reproducció de fragments citant-ne la procedència.

EDITORIAL

Paraules de la Junta als socis i a les sòcies

Després del merescut descans del mes d'agost, estem llestos per reprendre l'activitat, amb tota l'energia possible, tal com hem vingut fent des de que vàrem iniciar el nostre mandat, el mes de juny de 2021. Són molts i diversos els reptes en uns temps en que la lluita pel coneixement i el reconeixement dels nostres homes i dones deportats esdevé més necessària que mai.

No volem malmetre ni oblidar el compromís que es conjugaren aquells 25 deportats que, en un sopar, el dia 5 de novembre de 1962, posaren la llavor de la nostra Amical. Ben aviat des de tots els racons d'Espanya s'hi sumaren més antics deportats, vídues, germans i orfes, entestats a fer valdre els seus drets morals i materials i a no caure en l'oblit. En mig d'una dictadura que els havia abocat a l'exili i a la deportació, la lluita esdevingué titànica i alhora "amical", atès que els llaços teixits des dels anys de les guerres d'Espanya i mundial no es podien

trencar, així com tampoc la defensa dels valors republicans pels quals van haver de pagar un preu molt alt. Sortosament aquella llavor no ha parat de germinar al llarg de sis dècades i sou vosaltres, els socis i sòcies, els que ho heu fet possible amb perseverança i confiança. Molts sou familiars de les víctimes de la deportació i la vostra vinculació amb la nostra associació té un valor incalculable, tant pel vostre compromís testimonial amb la memòria familiar, com per l'aportació documental que feu permanentment, la qual cosa ens permet consolidar i ampliar el patrimoni de l'Amical. Als socis i sòcies més antics la Junta els reconeix aquests anys d'acompanyament a les assemblees anuals, com així es farà a la propera, que tindrà lloc a Lleida, justament un mateix 5 de novembre, amb el desig que es converteixi en un marc de trobada fraternal.

Mauthausen, de nou, als nostres cors

Dos anys sense sentir el caliu de les retrobades, les dels vius i les dels morts. Dos anys, mai recuperats, però encarnats en voluntats renovades de seguir acudint allà on la memòria i el compromís ens obliguen. En el cor de tots romandrà per sempre el caliu de la companyonia entre tots nosaltres i entre totes les persones d'arreu del món, allò que és lliçó mai més oblidada, la

fraternitat que ens agermana no tan sols en el record i l'homenatge, sinó en la voluntat de posar un gra de sorra a les crides per la pau, la llibertat i la justícia. Han transcorregut 60 anys des que aquells homes i dones que transformaren la seva dura càrrega de supervivents en lliçó duradora, acudiren en harmonia i sentit internacionalista davant el modest monument inaugurat que, any rere any, esdevé escenari de paraules i flors per repetir aquell llunyà Mai Més!

Us oferim unes paraules d'alguns dels amics i amigues que ens acompanyaren en aquest viatge i ens seguiran acompanyant:

Crònica del viatge a Mauthausen

Josep Bernal, Jordi Bordes, Pep Castilla, Imma Grau, Jordi Pons i Maurici Tarragó (Projecte Manresa-Mauthausen 2022).

Una quarantena d'estudiants manresans dels instituts Lluís de Peguera, Pius Font i Quer i Lacetània vam poder visitar fa uns dies els camps de concentració de Mauthausen, Gusen i Ebensee, amb motiu del 77è aniversari del seu alliberament.

Els estudiants, que varen participar en els homenatges als deportats que s'hi celebren cada any, van poder viatjar-hi gràcies al projecte pedagògic Manresa-Mauthausen, que compta amb la col·laboració de l'Ajuntament de Manresa i la Xarxa Mai Més d'instituts de Catalunya per a la prevenció del feixisme, impulsada per l'Amical de Mauthausen. Aquest projecte té com a finalitat treballar de manera transversal per poder difondre l'horror de la barbàrie nazi i la complicitat del feixisme espanyol que va permetre que més de 9.000 espanyols i catalans fossin privats de llibertat en els camps de concentració alemanys. Igualment, aquest record ha de

A l'Escala de la Mort de Mauthausen

Durant aquests quatre dies del passat mes de maig, han estat moltes les hores compartides per joves i adults, homes i dones, que han percebut com una experiència similar transforma vides i aporta energies per a no defallir en el compromís amb les nostres víctimes, els republicans antifeixistes, que hi deixaren la vida o la reprengueren per a tots nosaltres.

servir per la preservació de la memòria històrica i la lluita contra l'oblit. Alhora vol ser una eina perquè l'alumnat prengui consciència dels valors democràtics i esdevingui crític davant d'algunes situacions actuals.

El viatge que va durar 4 dies, va estar ple d'emocions. Després d'haver conegut qui eren alguns dels deportats manresans en aquests camps, tots els alumnes tenien ganes de poder trepitjar aquests escenaris, per altra banda tan poc desitjables.

Compartir el viatge amb l'Amical de Mauthausen i altres camps i participar en els actes d'homenatge conjuntament és una experiència gratificant per ambdues parts.

El fet de poder contactar amb familiars dels deportats és potser una de les parts més enriquidores del viatge, els alumnes emfatitzen amb els familiars i prenen testimoni en primera persona de les històries dels diferents deportats, a l'hora que els familiars també se senten reconfortats de veure que

gent jove els escolta i que segurament també faran seu el lema:

Mai més el feixisme.

Salut i República!

A continuació, algunes de les opinions de l'alumnat que ha compartit aquest viatge amb nosaltres:

Luana Roca: Per a mi el viatge a Mauthausen ha estat una posada en escena molt impactant d'un tema del qual havia sentit a parlar moltes vegades, però també molt per damunt. Visitant i coneixent els llocs on va succeir tot, és inevitable despertar la curiositat, l'interès pel tema i sentir molt de respecte per les persones que van viure aquest horror.

Gemma-Yu Saumoy: Van ser quatre dies intensos, enriquidors i colpidors. Els camps que vam visitar ens permeten valorar la dignitat i la llibertat com es mereixen, valors que haurien de ser sempre presents. El que em va semblar més impactant va ser veure una família vivint a 5m del crematori de Gusen o veure l'exèrcit en

missió de pau. Definitivament, és d'aquells viatges que

Els estudiants durant l'homenatge a Ebensee

tota persona hauria de fer.

Marta Torrente: Viure l'experiència d'anar a un camp de concentració nazi en primera persona ha estat sens dubte de les millors de la meua vida. Aquest viatge ens ha ajudat a comprendre la barbàrie que va succeir en l'Holocaust. Vam entendre una mica més com de dura era la vida dels presoners i ens ha ensenyat que hem de fer tot el possible perquè mai torni a passar una cosa semblant.

Tais Querol: Aquest viatge m'ha servit per endinsar-me en el passat de la història de Mauthausen i per sentir en primera persona el que els mateixos presos van viure. Veure amb els meus ulls tot el que has estudiat, un sentiment inefable. També ha servit d'aprenentatge per poder reflexionar sobre el que va passar i així no repetir els errors de la història.

Laia Voserrai: Quan arribes allà veus una arquitectura

Homenatge davant el monument francès a Mauthausen

construïda en un entorn idíl·lic rodejada de camps. Però quan t'expliquen la història i sents en la teua pell el que van sentir els deportats, els camps perden la vida i les muralles es tornen més altes del que realment són. Impressionant, impactant!

Només anada

David Fernández, periodista.

Tornar a viatjar a Mauthausen gairebé vint anys després de la primera vegada és, com el primer cop, un mirall retrovisor i un mirall de futur. I sobretot la renovació incaducable, quasi quotidiana, d'un compromís indefugible. Escric 'només anada', perquè del primer viatge –el 2005– mai vaig tornar del tot. Un dia de fa molt, enmig del carrer de l'any 1991, vaig tenir tota la sort del món. Tornant de l'Institut, cada dijous a la tarda, vèiem un grup de persones grans assegudes a la porta d'un local. Parlaven, xerraven, debaten. Un dia ens vam atrevir a demanar qui eren. Eren vells republicanes i republicanes –la Isabel Vicente, en Pere Mariné, la Juliana Martínez–. Són els primers que ens varen parlar de la deportació republicana als camps nazis. Vam emmudir i allò ens va canviar –per sempre– mirada, projectes i vida.

Viatjar –i viatjar amb l'Amical– és una opció que mai ningú hauria de desaprofitar, perdre o menystenir. Pocs viatges et fan entendre tant el passat, descodificar el present i desbrossar el futur. Un trajecte que tot i tenir bitllet de tornada, no té retorn possible, perquè mai acabes de tornar del tot i perquè un tros de nosaltres és queda allà, com allà van voler soterrar-nos. Quan tornes res és igual ni nosaltres som ja els mateixos. Inevitablement, un torna amb la motxilla de la memòria carregada de silencis i noms, itineraris i vides truncades, mapes i aprenentatges, que mai oblidaràs i que se't queden inscrits en la pell i en la neurona. Tornar a Gusen, tornar a Ebensee, tornar al lloc on fa molt –o no tant– vam haver de renàixer de les cendres. Tornar a les portes d'un no-lloc on un maig de 1945 es va escriure el jurament dels supervivents, gairebé antídoto en els temps que corren, d'aquell 'Mai més' que, avui més que mai, hem de saber declinar i conjugar cada dia i en cada cantonada. Com una brúixola. Tornar també a l'internacionalisme i a la fraternitat, perquè el viatge de l'Amical és també un viatge de germanor, vincles i solidaritats. Tornar a la baula que fa possible impossibili-

Homenatge davant el monument francès a Ebensee

Aquest viatge –si no l'heu fet mai, si ja l'heu fet, si penseu tornar-hi– continua sent un imprescindible viatge que tots hauríem de fer un cop a la vida. Un viatge que és una escola sencera que obliga a fer-se de nou totes les preguntes i provar de cercar respostes insondables, davant els 4.227 republicans que van sucumbir a l'infern del complex de la mort de Mauthausen. Cap de nosaltres tornarà, va escriure Charlotte Delbo, a propòsit dels camps d'extermini nazi. Nosaltres, en canvi, sí. Podem tornar i podem no oblidar. I forçar múltiples retorns –com l'homenatge a Joan Borràs, de Ginestar, el 12 de juny– en cada barri, en cada aula, en cada comarca. Del viatge d'enguany, quan ens retrobàvem cada nit en assemblea després de sopar per fer balanç del dia, em quedo amb unes paraules compartides que va pronunciar Piero Calamandrei el llunyà 1947 durant els debats de la Constitució republicana que naixia de la derrota del feixisme: «Crec que els nostres descendents sentiran més que nosaltres, d'aquí un segle, que de la nostra Constituent va néixer realment una nova història: i s'imaginaran que a la nostra Assemblea, mentre es discutia la nova Constitució republicana, asseguts en aquests escons no hi érem nosaltres, homes efimers els noms dels quals seran esborrats i oblidats, sinó tot un poble de morts, aquests morts que nosaltres coneixem un per un, caiguts en les nostres files, a les presons i en els patíbuls, en muntanyes i planes [...] des de Matteotti

a Rosselli, des d'Amendola a Gramsci, fins als nostres nois partisans. [...] Ells van morir sense retòrica, sense grans frases, amb simplicitat, com si es tractés d'un treball quotidià a complir: el gran treball necessari per tornar a Itàlia la llibertat i la dignitat. [...] A nosaltres ens correspon una tasca cent vegades més suportable: la de traduir en lleis clares, estables i honestes el seu som-

ni d'una societat més justa i més humana, el somni d'una solidaritat que uneixi tots els homes en aquesta obra d'eradicar el dolor. Bastant poc, en realitat, demanen els nostres morts. No hem de trair-los».

Per això soc soci de l'Amical. Per això vaig viatjar a Mauthausen.

Per això hi tornarem. Sempre.

Mauthausen 2022. Una experiència que commou i esperona la lluita contra el feixisme

F. Xavier Menéndez Pablo, director del Programa de Memòria Democràtica de la Diputació de Barcelona.

Fa bastants anys, en un congrés de memòria, va haver-hi una batussa dialèctica entre els que creien que s'havia d'aplicar dinamita al *Valle de los Caídos* i els que -com jo- defensàvem que l'immoble s'havia de conservar, museïtzar i re significar. Si alguna cosa m'enduc a casa de la meua enriquidora experiència d'haver compartit amb els amics i amigues de l'Amical de Mauthausen el viatge d'enguany a Hartheim, Ebensee, Gusen i Mauthausen, els dies 13 al 16 de maig de 2022, amb motiu del 77é aniversari de l'alliberament dels esmentats camps, és la necessitat de conservar i mantenir accessibles i visitables els camps de l'horror, perquè la humanitat sàpiga el que va passar i els seu testimoni material serveixi per a prevenir i evitar el retorn del feixisme.

No es fàcil museïtzar l'horror. Cal explicar *in situ* el que va passar, respectant el delicat equilibri que ha de combinar coneixement (objectiu) i valors i principis (subjectius), sense caure ni en la banalització trivialitzadora ni en el sensacionalisme sectari, demagògic i morbós. Els museòlegs hauríem d'estar avesats, doncs en teoria dominem les eines (gràfiques, digitals) de la museografia, a transmetre una realitat i un missatge inequívoc. Però quan tenim un material tant sensible com els camps de concentració nazis, on tantes persones van ser torturades i assassinades sense contemplació, sense que es pugui entendre com la espècie humana va ser capaç de tantes atrocitats, el repte que se'ns planteja és, sense deixar de ser apassionant, enormement difícils. Com combinar la necessitat de ser contundent en el relat i al mateix temps (així ho pregona la museografia) construir un discurs crític que obri dubtes, desvetlli incògnites i formuli preguntes? Com interaccionar en el discurs amb el patrimoni moble i immoble disponible, precisament al lloc on van passar els fets (perquè precisament es tracta d'explicar-los allà on van passar), fent parlar les pedres, les parets, els camins, els filats, en diàleg amb els objectes quotidians i els documents recuperats? Fins a quin punt cal mesurar i triar les fotos i les pel·lícules que es conserven d'aquella barbàrie per a què les més explícites no comportin el rebuig i la negació d'una societat que encara no ha acabat d'assumir el seu passat?

Una de les coses que mes ens van sorprendre a la delegació catalana i espanyola que vam assistir als actes d'homenatge i de commemoració de l'alliberament dels camps on més exiliats republicans catalans i espanyols van patir la deportació nazi, fou la relativa indolència de la societat austríaca, que en els primers anys no va

tenir escrúpols en enderrocar (per no dir esborrar) les traces d'alguns dels camps, com si no haguessin existit (sobretot a Gusen). Com si el que va passar no anés amb ells, doncs també deien que no sabien res del que passava. Ni qui eren els esclaus que treballaven en els seus carrers, pobles i fàbriques. Així, ens va trasbalsar veure xalets i parcs infantils a sobre on hi havia hagut

Homenatge a l'estació de Mauthausen

tanta mort. I fins i tot, a sobre dels cementiris. Potser no ens hauria d'estranyar tant, venint d'on venim nosaltres: d'un país on no es va trencar de forma radical amb el franquisme, i on l'assoliment d'un regim democràtic de tall occidental va comportar l'oblí i la desmemòria, i concretament, la manca de reconeixement i reparació de les víctimes del franquisme i dels combatents antifranquistes, dels deportats, dels exiliats, dels torturats, dels afusellats, dels desapareguts, dels maquis, homes i dones que es van sacrificar pel retorn de la democràcia al país. No ens hauria d'estranyar perquè vam patir el feixisme molts més anys, i perquè tenim moltes assignatures pendents en la línia de recuperar la memòria antifranquista (i perquè anem tard, molt tard), però és precisament per això que ens va sorprendre descobrir que la recuperació de la memòria dels camps a Àustria –i la seva dignificació i museïtzació– era un fenomen relativament recent.

Només em queda felicitar a l'Amical pel seu treball incansable (enguany compleix 60 anys de la seva fundació) i sobretot agrair l'esforç que realitza dia a dia, amb els ajuntaments de la Xarxa Mai Mes, que la mateixa Amical impulsa, i amb els instituts de secundària, per donar a conèixer el fet històric de la deportació nazi i per divulgar entre els joves els valors de l'antifeixisme per prevenir que mai més (i més ara que afloren vents totalitaris a tot Europa) torni a brollar el feixisme a la nostra societat.

En aquest repte hi tindrà la Diputació de Barcelona al seu costat.

Viatge a Mauthausen, maig de 2022

Cruz Ullod Borrueu, professora.

Tornar a Mauthausen és tornar a pensar en tots aquells monegrins (uns 80 en una comarca on amb prou feines vivim 10.000 persones) que hi van perdre la vida. Sempre m'he preguntat què pensarien quan baixessin dels infames trens i veiessin aquell nom. Sabrien a quina part d'Europa estaven? Quin nou revés els estava oferint la vida? Tornarien alguna vegada als seus esparts, argelagues i farigoles monegrins? Podrien fixar-se en aquells paisatges tan diferents dels seus? Els recordaria la freda gelor dels matins de boira i rosada de la seva terra?

Quan vaig tenir ocasió de viatjar per primera vegada amb l'Amical en qualitat de professora i acompanyada de cinc alumnes del meu institut vaig pensar que estaria bé portar-los un grapat d'aquesta terra i així ho vam fer. Gusen, Ebensee, Hartheim i Mauthausen van ser esquitxats amb terra de diferents pobles de la nostra comarca. És el

mínim que podíem fer pels que mai no van poder tornar.

Ara he participat en el viatge com a neboda néta de Miguel Pardina Pueyo, natural de Pallaruelo de Monegros i assassinat a Mauthausen el 12 de setembre de 1941. Tenia 33 anys i tota una vida pel davant. Fills que no va poder tenir i que ara serien els meus oncles, néts als quals no va poder explicar perquè va arriscar la seva

vida en una guerra incivil, germans amb qui ja mai no va poder celebrar les festes del seu poble...

Ha estat un luxe poder compartir amb tots vosaltres de nou aquest viatge, en què sempre aprens alguna cosa més i en què et segueixes preguntant què pot portar a éssers com nosaltres a realitzar els crims més salvatges contra perso-

nes a qui ni tan sols coneixien. I el més dur, va servir d'alguna cosa tant dolor? Estem segurs que no es repetirà?

Esperem que el MAI MÉS no se'ns oblidí.

Amical d'emocions

Julián González Fraile.

Els viatges que feia l'Amical Mauthausen m'eren coneguts i feia un temps que intentava anar-hi a algun. Tenia "una missió", i aquesta era una bona oportunitat. La meua relació amb la tia Remedios, el fill i nét del meu oncle avi Claudio Pérez Flores, assassinat a Gusen, que ha estat molt estreta al llarg dels anys, m'havia sensibilitzat amb les barbaritats de l'Holocaust.

Fa tres anys que intento que es posin dos Stolpersteine, una la de Claudio i una altra la d'Isabelo Flores Rocha, al poblet toledà de Montearagón i en dilatar-se la gestió, se'm va acudir fer-los un homenatge posant una placa amb les seves dades al crematori de Gusen. Però tenia els meus grans dubtes. En una visita anterior a Auschwitz no havia sentit el que se suposava que havia de sentir. No ho havia passat malament. No havia patit. Em sentia... gairebé com abans. El que se suposava que hauria d'experimentar era clar. Però no va ser així. Com és possible no sentir un dolor punyent? Com és possible que no se't trenqui el cor en mil trossos o, almenys, que no se't posi mal cos? Això em preguntava des que vaig fer la visita.

En el viatge d'aquest any amb l'Amical, les sensacions han estat totalment diferents, des del primer moment: sentint la pell de gallina al castell de Hartheim, el gust de veure la casa d'Anna Pointner, els calfreds i la humitat als túnels d'Ebensee, l'estremiment al crematori de Gusen i la commoció al KZ Mauthausen i els memorials. Les emocions s'anaven amuntant i costava agafar el son; els dubtes es van acabar de forma radical.

Però quina ha estat la diferència entre aquestes dues experiències? Podria fer una anàlisi detallada, però resumidament ha estat la contraposició entre consumir i vivenciar. Comptar amb familiars que hagin recordat els seus avantpassats i trobar-me amb dos tipus de sentiments oposats entre si. L'odi, el menyspreu i la repulsió que mostraven els nazis, davant del suplici i el patiment que van experimentar els deportats i expressat pels seus familiars. En recordar les seves tràgiques vivències als mateixos llocs on ho van patir, em va arribar a embargar la tristesa, el dolor i certa culpabilitat de gaudir de la vida.

Les experiències viscudes m'han atrapat emocionalment. Després de la tornada a la vida quotidiana, la

Homenatge als túnels d'Ebensee.

conclusió treta és que es tracta de saber, però fonamentalment de tocar, oïr, escoltar, sentir els llocs, els relats... i tornar-hi.

L'espai i la memòria. A propòsit d'un viatge amb l'Amical

Vicenç Villatoro, director del Memorial Democràtic de la Generalitat de Catalunya.

No és el mateix anar a Mauthausen tot sol que anar-hi amb l'Amical de Mauthausen. No és el mateix trobar-se amb els companys de l'Amical en un despatx o fins i tot a un acte solemne d'instal·lació d'una *Stolperstein* que viatjar amb ells a Mauthausen. Perquè anar amb els membres de l'Amical —és a dir, amb persones que tenen un vincle de record personal amb el camp, perquè per allà hi van passar els seus familiars o presoners que els eren afins—, al lloc on aquelles persones van patir el treball esclau, on la major part foren assassinats, al paisatge del seu patiment i del seu sacrifici ajunta dos elements que quan estan junts es multipliquen: l'espai i la memòria. La memòria que dona sentit, o més aviat que denuncia la manca de sentit de l'espai. L'espai que actua com un recordatori, com un ham, de la memòries.

No faré la crònica lloc per lloc i dia per dia del viatge que vaig tenir el privilegi de compartir amb l'Amical de Mauthausen aquesta primavera al sistema de camp a prop de la ciutat de Linz, la ciutat on Hitler s'hauria volgut retirar després de construir sobre la mort el seu Reich dels mil anys i que imaginava una mena de capital de la cultura, de la seva concepció de la cultura.

L'experiència va ser, personalment i institucionalment, impagable. Per moltes raons. Perquè, fet en l'aniversari de l'alliberament, participar en aquest viatge (també institucionalment, en nom del Memorial Democràtic de la Generalitat de Catalunya) d'unes litúrgies de la memòria en les que es concentren persones vingudes d'arreu, que ens recorden la dimensió i el cost humà dels crims que allà es van cometre,

la diversitat de persones que en van ser víctimes, les causes diverses que els podien dur fins a l'horror. Perquè acompanyar a les persones que dirigeixen l'Amical —i aquí em permeto destacar amb una admiració que ja ve de lluny la feina constant de la Rosa Toran i l'amistat d'en Joan Calvo al costat de tot els altres directius— permet accedir a un nivell d'informació extraordinari, d'una gran precisió i d'una enorme saviesa. Una informació que en cap cas és freda i distant, però que sí que és objectiva, fidel als fets, rigorosa. Un espai és un text, en un cert sentit. I el text en ell mateix és informatiu: veure els llocs, els murs, les cambres, els crematoris, els patis desolats. Però tot text permet enriquir-lo quan se'ns ofereix un context solvent i minuciós, planer sense ser anecdòtic, encarnat sense oblidar tot allò que hi ha de genèric. També per això visitar Mauthausen amb l'Amical és visitar-lo d'una altra manera, més densa, més emocionant, més profitosa.

Però sobretot el gran valor afegit que ofereix aquesta visita compartida amb els companys de l'Amical és el que intentava dir al començament: si sumes memòria i espai, no tant sols sumes, multipliques. Mauthausen no és un monument, en el sentit artístic i històric que donem tradicionalment a aquest tema. Allò que el converteix en un monument és la memòria. No seria un edifici a preservar pels seus valors arquitectònics o històrics. Ho és perquè allà hi ha acumulada la memòria del dolor i del patiment de centenars de milers de persones. És la memòria allò que el singularitza i allò que li dona valor, fins a la preservació. És en aquest sentit un espai de memòria: un espai singularitzat per la memòria. Sense aquesta memòria, aquelles parets no serien res. Amb aquesta memòria, ho són tot. Per tant, és la memòria el que fa l'espai. Però al mateix temps és l'espai el que tifa de la memòria. És el lloc, ser en el lloc precís allà on van passar les coses, el que actua com un catalitzador de la memòria. A Mauthausen hi anem a conèixer, a reconèixer i a recordar. Sobre Mauthausen projectem les fotos i les imatges, els noms i les biografies, estiguin o no estiguin enganxades a les seves parets. Anar amb l'Amical a Mauthausen és escoltar històries individuals, és explicar records molt sovint dolorosos, és una manera de fer el dol, és una peregrinació que ajuda a tancar un cercle.

Si hi anéssim sols, pel nostre compte, Mauthausen ens semblaria una enorme i monstruosa pantalla en blanc. Anant-hi amb l'Amical, sobre aquesta pantalla s'hi projecten persones i vides, memòria. Però aquesta memòria també necessita aquesta pantalla per tal de poder ser projectada...

He fet servir abans la paraula litúrgia, que és un terme d'ús religiós, i ara en voldria fer servir

una altra del mateix origen: sagrat. Per mi, Mauthausen és un espai sagrat, tenint present que per als qui no som creients allò que converteix un espai en sagrat no és la presència de la divinitat —precisament a Mauthausen, com a Auschwitz, la divinitat es troba a faltar— sinó l'acumulació de les experiències extremes de les persones. El que converteix un espai en sagrat, per a un no creient, és l'empremta del dolor i del patiment de les persones. I de les seves esperances, és a dir, de la seva lluita. L'espai sagrat demana respecte. I demana, altra vegada, litúrgia: és a dir, la cerimònia civil del dol i de l'empatia amb les persones. Agrairé sempre a l'Amical de Mauthausen haver-me permès acompanyar-los a aquest espai convertit en sagrat pel patiment de tantes persones recordades i de poder participar en la litúrgia imprescindible del record, que és la primera i mínima reparació que podem oferir al seu sacrifici.

Homenatge davant el monument jueu.

Que aquest viatge no s'acabi

Ada Colau Ballano, alcaldessa de Barcelona.

Vull donar les gràcies a l'Amical de Mauthausen per la generositat al deixar-me ser al vostre costat en aquest viatge i en els actes commemoratius del 77è aniversari de l'alliberament de Mauthausen. Aquest any he estat una més entre vosaltres i us estic immensament agraïda d'haver-me acollit així. És un viatge que no oblidaré mai.

Era el primer cop que visitava Mauthausen, i ho vaig fer acompanyada del meu fill, Luca, d'11 anys. Vaig visitar el camp i retre homenatge a les persones que van patir el seu horror amb una doble mirada: cap al passat i cap al futur.

Cap al passat perquè el nazisme i els seus horrors són també part de la nostra història. Més de 4.000 republicans espanyols van perdre la vida a Mauthausen. Si avui podem viure en llibertat, si podem ser, sentir, vestir, estimar o expressar-nos com vulguem, és en gran part gràcies a ells.

I darrera de cada deportat, una història. Com la de la Pepita, una dona extraordinària que, amb 84 anys, per fi aquest any va reunir les forces per visitar el camp on els nazis van assassinar el seu pare, Joan Borràs, quan ella era molt petita. La Pepita guarda les cartes que el seu pare els va enviar des de l'exili a França amb la tristesa de no rebre cap comunicació oficial del seu assassinat (ho van saber per un certificat de la Creu Roja Internacional) i del silenci durant dècades perquè "era millor no parlar d'aquestes coses".

Un silenci que va imposar la dictadura, però també amb l'arribada de la democràcia. En nom d'una transició "modèlica" i d'una "reconciliació", es va oficialitzar l'oblit. Van ser entitats memorialistes, com l'Amical de Mauthausen, les qui van continuar treballant per al manteniment i la recuperació de la memòria democràtica, sense excuses.

Per aquest motiu, és imprescindible reconèixer des de la ciutadania, però sobretot des de les institucions, la seva tasca i la seva perseverança per transmetre el llegat d'aquells supervivents que van tornar de l'horror i van sentir el deure d'explicar-ho, per totes les persones que van veure morir al seu costat, però també per totes les generacions futures, per impedir que la deshumanització i els crims massius tornin a ser possibles. Mai més, enlloc, contra ningú.

I aquest és un punt cabdal: el feixisme no és un problema del passat. Avui, com ahir, també estem amenaçats pels discursos d'odi i la desmemòria institucional que alimenta les regressions democràtiques que estem vivint arreu del món. No cal anar lluny, aquí, a Europa, veiem com creixen de nou els discursos i els partits feixistes.

No podem fer concessions. No hi ha democràcia sense antifeixisme. No podem fer cap pas enrere. Comptem amb l'esperança d'un futur en el qual les noves generacions mai més tornin a patir la barbàrie del feixisme. Com diu el filòsof Reyes Mate, "el progrés moral de la humanitat es mesura per la consciència de la responsabilitat que té la generació present amb el passat". Des d'aquesta responsabilitat, respecte i reconeixement cap al passat, aquests actes de memòria, no són un mer record, sinó una eina de transformació política del present.

Les institucions públiques tenim un deute amb els lluitadors i lluitadores antifeixistes. Hem d'assumir la recuperació de la memòria democràtica com una política troncal. Tot i que en els darrers anys s'ha començat a fer política de memòria, ha estat molt tard i insuficient. Si ens comparem amb països com França o Argentina, la veritat és que no arribem ni a l'aprovat. Fa vergonya. És necessari recuperar el temps perdut i prioritzar els actes de memòria, justícia i reparació. A l'Ajuntament de Barcelona, des de la consciència d'aquest deute i per tant amb humilitat, vam crear la figura del comissionat i després regidoria específica de Programes de Memòria i hem impulsat una política de recuperació de la memòria municipal, per recordar i així posar fi a la impunitat franquista.

És de justícia per a totes les víctimes del feixisme, i per a totes les persones que van patir la dictadura.

Intervenció d'Ada Colau davant el monument

Entre d'altres accions hem elaborat un cens dels elements de simbologia franquista a la via pública i els estem retirant. Hem gravat en la plaça del Fòrum els noms de les 1.600 persones executades pel franquisme al camp de la Bota, i els darrers mesos hem iniciat la instal·lació de Stolpersteine allà on va viure alguna persona deportada als camps nazis. Però no de qualsevol manera, sinó fent una feina coordinada per les amicals

de Mauthausen i Ravensbruck, i el més important, fent la tasca de recuperació dels noms i les biografies amb les escoles de Barcelona. Cada Stolpersteine esdevé així un homenatge sentit, però també una llamborda de futur i d'esperança, perquè són els més joves aquells que protagonitzen la modificació dels nostres carrers com una conquesta democràtica. Tal i com ens ha ensenyat a fer-ho l'Amical de Mauthausen.

La barbàrie nazi, que ningú es podria imaginar, va tenir lloc amb la complicitat de la població, amb el seu silenci. Mai estarem completament segurs de què això no es torni a repetir.

Per això és imprescindible, més que mai, practicar la memòria democràtica per defensar la pau, la llibertat, la felicitat i la democràcia de les properes generacions. Homenatjar als deportats i les deportades és el nostre deure moral. Però és també la nostra oportunitat, com ho ha estat per mi i el meu fill Luca. Us donem les gràcies, de tot cor, i ens comprometem amb vosaltres que aquest viatge no acabi mai.

Gusen

El dia 4 de maig al vespre, tota la direcció de l'estat austríac va ser a l'antiga *Appellplatz* de Gusen, totalment coberta de vegetació, que havia estat maltractada com a un munt de runa durant dècades! Hi eren presents el president federal, Alexander Van der Bellen, el canceller, Mag Nehammer, el vicecanceller, Kogler, el president del Consell Nacional, Sobotka, ministres, ambaixadors dels països de les víctimes. Va ser una Cerimònia d'Estat, una commemoració impressionant de les víctimes, però sobretot una confessió: Gusen estava oblidat des de fa temps i això haurà de canviar.

COL-LABORACIONS

Dos *molinencs* i un *palmerenc* a l'infern creat per les SS

Xavier Martí

Josep Benet Sàbat (20-2-1911) va ser un dels baixllobregatins deportats a Mauthausen. Va aconseguir sobreviure i ser alliberat el maig de 1945. Va néixer a Vallirana; però, essent un infant, la seva família es trasllada a Molins de Rei, on tindran la seva residència en el moment de l'esclat de la Guerra Civil. Els seus pares, Pablo i Balbina, tindran dos fills més, l'Isidre i la Lola. Als anys 30, en Josep Benet no estava massa implicat en política, ni era d'esquerres ni de cap partit polític i, de fet, a Mauthausen, mai va estar en contacte amb els grups polítics que es van formar, com el dels comunistes; ell coneixia aquests presos, però no hi col·laborava de forma activa. El seu germà petit, l'Isidre (10-4-1915), sí que serà una persona amb voluntat de militància en partits d'esquerres i això el portarà a formar part de la Centúria 33 (amb 78 combatents de Molins de Rei), organitzada per la Federació Obrera del municipi l'agost de 1936 per anar a Mallorca a lluitar contra les forces franquistes que ocupaven el territori. La 33 formarà part d'una unitat de combat superior, la Columna Carles Marx del PSUC, integrada per 1.700 combatents voluntaris. Amb la caiguda de Barcelona, Josep i Isidre, que havien lluitat a la guerra, marxaran a l'exili, a França. El germà petit decidirà tornar, serà detingut i jutjat per rebel·lió per un Tribunal Militar franquista. L'enviaran a les Colònies Penitenciàries i als Destacaments Penals de Vic i dels Pavellons Militars de Barcelona, on hi restarà empresonat entre el 2 d'agost de 1939 i el 20 de novembre de 1942.

En Josep patirà l'infern dels camps de concentració francesos i serà tancat a Argelers, d'on recordava les males condicions de vida que van patir els republi-

Josep Benet

cans: maltractaments dels guàrdies senegalesos, gana, fred, manca d'atenció sanitària... Poc abans de l'inici de la Segona Guerra Mundial, en Josep Benet va quedar adscrit com a treballador a la 40 CTE del 6è Exèrcit francès-Grup 1, comandada pel capità Seméria. Aquesta companyia va actuar a les regions d'Alta Provença-Alps Marítims, situades a la costa mediterrània, a tocar de la frontera amb Itàlia i properes a les ciutats de Mònaco, Niça, Canes, Marsella i Grenoble. Un cop fet presoner pels alemanys, Benet va ser internat a Mauthausen el 27 de gener de 1941 amb la matrícula 6.242, després de passar pel *Stalag XI-B*. Els seus records relacionats amb el camp nazi quedaran recollits en una entrevista publicada a la revista *El Llaç* de Molins de Rei, al número de maig de 2003. Josep Benet mai va arribar a veure els crematoris, però allò que va poder notar alguna vegada va ser "l'olor de carn cremada". El molinenc també treballarà al camp annex de Ternberg (ciutat també propera a Linz), on de ben segur que no realitzava feines tant feixugues i agressives pel cos humà com la de transportar grans pedres amb les mans per les terribles escales de la pedrera de Mauthausen. A Ternberg hi operava l'empresa especialitzada en la construcció de mines i pedreres anomenada *Deutsche Bergwerks und Hüttenbau GmbH*, gestionada pel segon home més important del règim nazi després de Hitler, Hermann Göring.

Benet va viure amb espanyols i també amb jueus polonesos i hongaresos. Aquests darrers, segons el molinenc, "estaven sempre dins del barracot sense parlar, amb una actitud de pena i melancòlica i no es movien per a res; no tenien esma i, a més, rebien un tracte molt brutal per part dels SS; havia mort molta gent de pena... anaven a dormir al vespre i morien durant la nit, pensant que els havien separat dels fills i de la família, que havien perdut la casa...". Josep Benet va aconseguir sobreviure a les dures condicions de Mauthausen durant quatre anys i tres mesos. Mai va voler tornar a l'Estat espanyol i va fixar la seva residència a París, on hi morirà el 2005, havent

superat la mala vida a la que el van sotmetre el feixisme espanyol, les autoritats franceses de 1939 i el nacionalsocialisme alemany.

Un altre dels baixllobregatins deportats als camps nazis del qual en parla el llibre de Xavier Martí *Dos molinencs i un palmerenc als camps de concentració de Hitler* (2022) és Miquel Llorens Ortiz (8-11-1900). Havia nascut a Penàguila, un petit poble situat a la comarca de l'Alcoià, a la província d'Alacant. Va decidir emigrar a Catalunya i va anar a viure a La Palma, on va conèixer a la seva dona i on hi van néixer els quatre fills del matrimoni entre els anys 1926 i 1935. El cens de deportats del Memorial Democràtic especifica que en Llorens, durant la Guerra Civil, tenia la graduació de soldat i, per tant, va estar servint a l'Exèrcit Republicà. El penaguilenc-palmerenc marxà a l'exili i mesos abans de la guerra mundial, segons els arxius francesos, va ser enviat a una CTE, la 151, que pertanyia al departament de Loire et Cher, al centre de França, inscrita a la cinquena regió militar. Després de ser fet presoner per les forces del Tercer Reich, Llorens serà tancat en dos *stalags*, el *VI-C* (a la Baixa Saxònia, a poca distància de la frontera amb els Països Baixos) i el *XII-D* (situat a 49 quilòmetres de la ciutat de Luxemburg). En aquest segon *stalag* s'hi estarà un mes, ja que el 31 de març de 1941 serà obligat per la Gestapo a pujar a un tren que el portarà a Mauthausen. Aquest fatídic comboi, amb 357 deportats més a bord, trigarà quatre dies en arribar al camp, en un viatge ple de patiments. Llorens rebrà la matrícula 4.128 i hi ingressarà el 3 d'abril de 1941, quan li mancaven cinc mesos per fer els 41 anys, una edat molt delicada físicament parlant per a poder fer front amb garanties a les dures i cruels condicions que li esperaven per viure, patir i aconseguir sobreviure a Mauthausen. Al camp principal, Llorens va aguantar sis mesos i mig, ja que el 20 d'octubre de 1941 serà traslladat amb la matrícula 13.902 a l'annex de Gusen, espai on les SS acostumaven a enviar els deportats que ja no eren aptes per al treball o que estaven febles o malalts. Aquí, a Gusen, els presos no rebien atenció mèdica i menjaven molt poc, ja que la intenció dels nazis era deixar-los morir perquè ja no eren útils per a l'economia del Tercer Reich i pel seu esforç de guerra. Llorens morirà a Gusen el 14 de gener de 1942 poc després de fer els 41 anys i tres mesos després de ser traslladat des del camp principal. La seva vídua i els seus quatre fills –que l'any 1941 van fixar la seva residència a Molins de Rei després de passar pel camp francès de Ribesaltes– no coneixeran el fatídic destí del seu marit i del seu pare fins els anys 60, quan un exdeportat els comunicarà la seva mort a mans dels nazis. El segon dels molinencs protagonistes de l'estudi del periodista Xavier Martí és Miquel Sabaté Miró (27-8-

1917), el qual, quan manca només un mes perquè compleixi dinou anys, s'enrolarà –com ho va fer Isidre Benet– a la Centúria 33. Aquest fet posa sobre la taula la seva militància política abans i durant la Guerra Civil. Amb la derrota republicana de 1939 marxarà a l'exili francès. A l'altre cantó de la frontera, serà internat al camp de concentració d'Argelers, on residirà a l'illot D i també a l'illot 4, barraca número 91. El 28 de novembre de 1939 l'allistaran a la CTE número 124. Després de l'ocupació alemanya, continuarà adscrit a l'Estat francès en qualitat de treballador, però aquesta vegada es tractarà d'un GTE, unitats disciplinàries controlades pel règim col·laboracionista de Vichy: el 9 d'octubre de 1940 quedarà enquadrat al GTE 136 i, dos mesos més tard, al GTE 405. En aquests grups, els col·laboracionistes de Pétain van integrar als republicans de l'Estat espanyol i a membres d'unes vint nacionalitats més, els quals, juntament amb els ciutadans francesos, formarien el nucli de la Resistència Francesa. Després de passar pel GTE 405, Sabaté hauria participat en accions de sabotatge o de propaganda contra l'ocupant alemany fins ser detingut i empresonat a Eysses. El llistat dels presos recull el seu nom a partir del 15 d'octubre de 1943, amb la matrícula 404. Precisament, va ser en aquest mes quan les autoritats de Vichy van decidir concentrar en aquest penal del petit poble de Villeneuve-sur-Lot a totes les persones detingudes i condemnades per

la seva participació a la xarxa de lluitadors antifeixistes. Fins el moment, aquests centenars de detinguts –que arribaran a ser 1.400 a començaments de 1944– estaven disseminats en altres presons de totes les regions del país, des d'on era més fàcil realitzar accions d'evasió. El 19 de febrer de 1944, els presos polítics d'Eysses van protagonitzar un motí que va fracassar. El règim de Vichy decideix tancar la presó d'Eysses i lliurar els presos polítics als alemanys, que enviaran els lluitadors antifeixistes a Dachau. El tren va sortir de Compiègne el 18 de juny amb 2.143 deportats (179 de l'Estat espanyol) i va arribar al camp dos dies després. Sabaté (matrícula 73.978) estarà empresonat al camp de Baviera durant només quatre mesos, ja que el 22 d'octubre de 1944 entrarà al camp de concentració de Neuengamme amb el número 63.039. La seva situació en el moment de l'alliberament de 1945 serà la de desaparegut. No estava casat ni tenia fills. La lluita antifeixista de Sabaté i de desenes de milers de republicans sumarà nou llargs anys, però sense rebre el merescut premi, el qual no podia ser cap altre que el de la destrucció del règim de Franco per part de les potències aliades.

Dos molinencs i un palmerenc als camps de concentració de Hitler

XAVIER MARTÍ JUAN

Ex brigadistes internacionals destinats a Castelldefels deportats als camps nazis (I)

Alfonso López Borgoñoz

Durant la Guerra d'Espanya es va instal·lar una Casa de Prevenció de les Brigades Internacionals al castell de Castelldefels entre finals del mes de març de 1938 i el 22 de gener de 1939. Era una presó disciplinària en què estaven detinguts brigadistes acusats de ser *mals elements* (borratxos, busca-raons, derrotistes, *sospitosos polítics*, etc.) o de ser desertors. Per allí van passar més de mil brigadistes durant els seus deu mesos de vida, ja fos com a detinguts o com a vigilants.

Aquells mesos, també va passar per Castelldefels més d'un centenar d'efectius de les Brigades Internacionals destinats als garatges del Parc Automòbil instal·lat a la fàbrica de la Rocalla.

Alguns, després de la Guerra Civil i de passar a França o altres països d'Europa, van acabar, per diferents raons, reclosos en camps de concentració nazis durant la Segona Guerra Mundial. Val la pena recordar, vuitanta anys després, els set brigadistes internacionals que van passar per Castelldefels el 1938 i que van ser víctimes posteriorment d'aquesta detenció, com són el croat Emil Milan Čopić, l'holandès Cornelis Botermann, el lituà Samuel Kaplan, l'austriac Karl Klemm, i els italians Carlos Umberto Cosulich, Giuseppe Di Gennaro, així com Tommaso Allocca.

Els brigadistes que van passar per Castelldefels el 1938 i/o el 1939, i que després van anar a parar a camps nazis, molt possiblement van ser molts més dels ressenyats. Noves informacions sobre les seves vides, després de sortir d'Espanya, probablement ens aportaran nous casos sobre brigadistes que van acabar als centres de l'horror.

Emil Milan Čopić

Brigadista croat, nascut a Senj el 1897. Va ser un actiu membre del partit comunista tota la seva vida, igual que el seu germà gran Wladimir Čopić (1891-1939), que va ser un comandant de la XV Brigada Internacional.

El 1919, encara a l'exèrcit del seu país com a suboficial, va col·laborar en un intent de revolució comunista al Regne dels Serbis, Croats i Eslovens (que va precedir entre 1918 i 1929 el Regne de Iugoslàvia). Va ser detingut per això. Després de sortir de la presó va anar a Belgrad el 1920, però va haver d'exiliar-se aquell mateix any per les seves activitats amb el partit comunista i els sindicats. Després de ser a l'URSS, on va rebre formació militar, el 1921 va estar a Viena, i tornà al seu país el 1922 amb l'objectiu de col·laborar en un intent d'assassinat, durant el casament, del rei Aleksandar I Karađorđević. Va abandonar després el seu país a finals d'aquell any, iniciant un llarg recorregut per molts països europeus (cosa que va incloure diverses detencions), potser sota les ordres del

Komintern. Va tornar al seu país sota supervisió policial, i intentà sortir il·legalment cap a Romania a inicis de 1936. Detingut allí va tornar a Iugoslàvia i, després de l'inici de la guerra espanyola, va dirigir els seus passos a la península Ibèrica, on va arribar-hi al novembre, després de diverses peripècies pel camí.

A Espanya, Milan Čopić va ser comandant de diversos centres disciplinaris de brigadistes, primer, el 1937, a Albacete i des de finals de març de 1938, al castell de Castelldefels. Sempre va ser conegut pel seu maltractament als brigadistes presoners i per les morts extrajudicials que va dur a terme, i va ser detingut el mes de maig de 1938 al mateix Castelldefels.

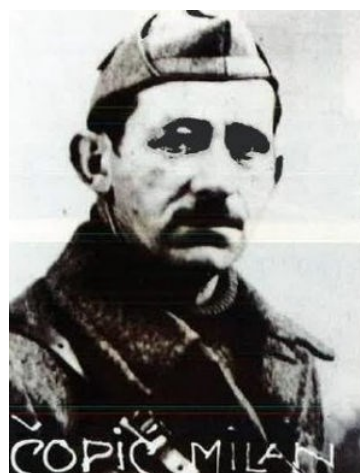
Després de passar a França, al finalitzar la guerra, sembla que va tornar a entrar en contesa després de la invasió alemanya de l'Europa occidental continental, sent detingut, potser a Bèlgica. Va morir en un camp de concentració nazi, potser el de Buchenwald.

El seu germà Wladimir, amb qui tant va treballar a favor de la línia més oficialista dels diferents partits comunistes al llarg de la seva vida, va morir, en canvi, en una purga de Stalin el 1939 a Moscou. Les dues cares totalitàries de l'Europa del moment no van respectar-ne cap. Ni els seus ni, òbviament, els contraris.

Cornelis Botermann

Brigadista holandès, nascut a Amsterdam el 1911, es va allistar a inicis de 1937 a les Brigades Internacionals. Va combatre per la zona de Belchite i de Terol, desertant amb dos companys holandesos el 18 de febrer de 1938. Van ser detinguts a Figueres (Girona) i enviats a Albacete, on se'ls va recloure al castell de Chinchilla. A l'abril, Cornelis ja estava detingut a Castelldefels, el màxim responsable del qual era en aquell temps Milan Čopić. Sembla que va lamentar sincerament haver desertat i va ser alliberat mesos després.

El novembre de 1938 ja va poder tornar a Holanda, on va ser arrestat pel seu govern per haver lluitat a Espanya, cosa que estava prohibida. Després de la invasió alemanya d'Holanda, va ser detingut novament pels nazis, juntament amb un centenar de membres del partit comunista holandès per participar en una vaga. Va morir al camp de concentració de Buchenwald, el 3 d'octubre de 1943.

Karl Klemm

Brigadista austríac (encara que era originari de la població alemanya de Nüremberg) després de venir a lluitar a Espanya a la primavera del 1938, possiblement va estar destinat a l'Autoparc interbrigadista de la fàbrica Rocalla de Castelldefels.

Després va estar destinat al castell, possiblement com a guàrdia. Així, veiem el seu nom i cognom en un grafit a prop d'una de les finestres del segon pis del castell, on es llegeix: *Karl Klemm, Otilie Brümm, Verlobte, Spanien 1937-1938.*

Grafit de Karl Klemm al castell de Castelldefels, amb dedicatòria a la seva promesa Otilie Brümm. (Alfonso López Borgeño)

Després de la Guerra Civil i passar a França, va acabar finalment detingut i deportat a Dachau el 24 de febrer de 1941, posteriorment va ser traslladat al camp de Mauthausen (Àustria), el 20 de novembre del mateix any, sent traslladat dos anys més tard a un *kommando* ubicat a la localitat de Passau. No coneixem quin va ser el seu destí després del seu alliberament el 1945.

Fonts:

LOPEZ BORGÑOZ, Alfonso (2015) *Las Brigadas Internacionales en Castelldefels* GREHIC, Castelldefels, 2015:

<http://brigadasinternacionalescastelldefels.blogspot.com/2015/12/las-brigadas-internacionales-en.html>

LÓPEZ BORGÑOZ, Alfonso (2018) *Salud y suerte: Mañana más. Brigadistas internacionales en Castelldefels*, 3 volumenes, GREHIC, Castelldefels:

<http://brigadasinternacionalescastelldefels.blogspot.com/2018/12/listado-de-brigadistas-internacionales.html>

INFORMACIONS

Atac a Buchenwald

Els darrers dies del mes de juliol es va perpetrar un vandàlic atac de l'extrema dreta als arbres commemoratius acabats de plantar que formen part del projecte *1.000 arbres*, acció de clara voluntat política de profanar la memòria dels deportats.

Més informació a l'article de Rosa Toran publicat a *Público*:

<https://blogs.publico.es/dominiopublico/47088/profanar-los-templos-de-la-memoria/>

Reposició a Madrid de la placa de Largo Caballero

S'ha restituit la placa de Francisco Largo Caballero – secretari general de l'UGT i ministre durant la 2a República –, destruïda a cops de martell per ordre de l'Ajuntament de Madrid, el 6 de novembre de 2020,

de la plaça de Chamberí, amb els vots de Vox, PP i Ciudadanos. L'oposició va qualificar la mesura d'il·legal i inicià un procés davant els tribunals, que ara han emès l'ordre per a la seva reposició.

Valoració de la Llei de Memòria

El passat 14 de juliol, es va aprovar al Congrés de Diputats la nova Llei de Memòria Democràtica després de mesos de debats sobre propostes molt diverses entre les entitats memorialistes i els diferents grups parlamentaris, debats als quals ha estat present la nostra associació.

L'Amical considera que la nova Llei de Memòria Democràtica recull una bona part d'aquelles propostes presentades per les entitats memorialistes i suposa un avenç molt important respecte a la llei que es va aprovar el 2007, tant en el reconeixement de les vícti-

mes com en la condemna i la declaració d'il·legalitat del cop d'Estat del 18 de juliol i el posterior règim dictatorial. També s'ha legislat recollint aspectes per garantir la imprescriptibilitat dels crims de guerra i de lesa humanitat.

Volem destacar la introducció dels temes de memòria en els currículums escolars i la necessària formació del professorat, la qual cosa ha d'afavorir el treball de molts professionals de l'educació que, d'una manera voluntarista, es comprometia, curs rere curs, per portar aquests temes a les aules.

No és menys important, per a la nostra associació, el reconeixement explícit a totes les persones que es van veure abocades a l'exili i més concretament als que des de l'exili van formar part de la resistència

contra el nazisme i als que van ser deportats als camps nazis; a més a més d'un compromís explícit per conèixer les seves trajectòries, reconèixer-ne el sacrifici i els espais de deportació.

Aquests èxits legislatius han de venir acompanyats del necessari desenvolupament de totes les mesures anunciades per al què caldrà comptar amb la voluntat política i el necessari seguiment i implicació de les entitats memorialistes. Som conscients de la complexitat del context polític en què s'ha aprovat aquesta llei (quan escrivim aquestes línies encara falta la seva discussió i validació al Senat) i de l'oposició visceral que han mostrat els partits de dreta i de la extrema dreta recorrent a falses argumentacions en un discurs que torna a estigmatitzar les víctimes. Per això apel·lem a la responsabilitat del govern i de les entitats de memòria per mantenir-nos fermes en el compromís del necessari desenvolupament normatiu i continuar denunciant les traves que, de forma previsible, trobarem en determinats àmbits judicials i/o polítics, amb interpretacions falsejades de la llei.

L'Amical, com ha estat fent de forma ininterrompuda, continuarà col·laborant amb les diferents administra-

cions per ampliar el marc legislatiu en temes de memòria i de reconeixement de les víctimes del franquisme i del nazisme. Les lleis aprovades, ja siguin d'àmbit estatal o autonòmic, han d'afavorir el treball de les entitats de memòria a les quals la llei reconeix la seva lluita per la memòria democràtica durant totes les dècades en què hem treballat enmig d'una orfandat legislativa gairebé absoluta.

Concha Díaz (segona, esquerra) junt a d'altres representants d'entitats memorialistes, al Congrés.

Sachsenhausen

Com comunicàvem a l'anterior Butlletí, Valerie Claverie havia deixat el seu lloc com a representant al Comitè Internacional de Sachsenhausen. L'Amical de Mauthausen va presentar la candidatura del nostre delegat a Alemanya, Tomás Baidal, que va ser ratificada al plenari celebrat el 30 d'abril passat. Amb la

incorporació de Tomàs com a representant dels republicans en aquest Comitè es garanteix la continuïtat de diferents projectes de memòria sobre aquest camp que ja es van iniciar amb la publicació del fullet *Republicans espanyols a Sachsenhausen*.

Com a representant de l'amical, Tomàs va assistir als actes commemoratius de l'alliberament del camp que s'havien celebrat durant aquelles jornades.

20 anys del manifest per un Memorial Democràtic

El dia 22 de juny, a l'Auditori del Conservatori del Liceu de Barcelona, estiguérem presents a l'acte commemoratiu dels 20 anys en que el Gran Teatre del Liceu fou escenari d'un acte transcendent, en homenatge a les persones represaliades pel franquisme i per donar a conèixer el *Manifest per un Memorial Democràtic*. Allí es reclamava la creació d'una institució pública per explicar i difondre el que va representar la lluita antifranquista, impulsat per l'Associació Catalana d'exPresos Polítics i recolzat per nombroses entitats, entre elles la nostra Amical.

Malgrat la crida i posteriors reclamacions, no va ser fins l'octubre de 2007 que el Parlament català va aprovar la Llei del Memorial Democràtic (amb 69 vots a favor de PSC-ERC, ICV i EUiA, 17 en contra de PP i Grup Mixt i 47 abstencions de CiU). A partir d'aleshores, la nova institució ha endegat iniciatives

valuoses i de recolzament a les entitats, tot i que també ha quedat sotmesa a paralitzacions i crisis, vinculades a la correlació de forces polítiques. Avui, com sempre i més que mai, defensem el Memorial com a una eina de preservació de la memòria i les lluites del passat, per tal de consolidar i aprofundir els valors democràtics.

Vicenç Villatoro, director del Memorial Democràtic, va obrir l'acte; Cèsar Lorenzo, historiador i soci de l'Amical, feu un repàs als darrers 20 anys d'activitat; Carles Vallejo, president del Consell de Participació i de l'ACEPF, feu esment de la necessitat de

perseverar en la memòria com antídoto contra el negacionisme; i el va cloure la consellera de Justícia, Lourdes Ciuró. També es van poder sentir els parlaments de Maria Salvo i Enric Pubill de fa 20 anys. En els interludis dels parlaments s'escoltaren poemes i cançons.

5 DE MAIG: DIA DE LA DEPORTACIÓ

29 d'abril. Bellreguard (València). A l'acte d'homenatge va participar el delegat Adrián Blas Mínguez i es va projectar el documental *La Maleta de Mauthausen*.

30 d'abril. Castelló. L'acte va comptar amb la presència del delegat de l'Amical i es va projectar el documental *La Maleta de Mauthausen*.

3 de maig. València. Acte a la seu de la Federació Valenciana de Municipis i províncies amb la presència de diferents responsables de l'entitat i el nostre delegat.

5 de maig. Águilas (Múrcia). Al Jardí de la Memòria es van donar cita una trentena de persones per honrar la memòria dels nou aguilencs deportats. A l'acte, convocat per l'Amical de Mauthausen, en col·laboració amb l'Ajuntament, van prendre la paraula Pedro Javier López, delegat de l'Amical a la Regió de Múrcia, i Ginés Desiderio Navarro, regidor i nét del deportat Desiderio Aragoneses Cubo. Va fer una lectura del manifest institucional el també regidor Juan Andrés Torres.

5 de maig. Barcelona. Al parc de la Ciutadella, organitzat per l'Amical i l'Ajuntament, amb la presència de representants municipals, davant del monument als deportats barcelonins, es va dur a terme l'acte d'homenatge, protagonitzat per estudiants dels Instituts Francisco de Goya i Quatre Cantons, amb els seus parlaments i el d'Alex Rigol, en nom de l'Amical.

5 de maig. Ejea de los Caballeros (Saragossa). En aquesta localitat, davant les plaques amb els noms dels deportats ejeans, es va celebrar l'acte central d'Aragó organitzat pel Govern d'Aragó, l'ajuntament de la localitat i la delegació d'Aragó de l'Amical de Mauthausen i altres camps.

Va obrir l'acte Teresa Ladrero, alcaldessa de la localitat. A continuació, els alumnes dels IES de la localitat,

Cinco Villas i Reyes Católicos, després de dues lectures de textos i poemes, van llegir els noms dels 32 deportats de la comarca, en representació dels més de 9000 espanyols i espanyoles deportats.

Carlos Espés Lacima, va intervenir en representació dels familiars dels deportats.

Van tancar l'acte les intervencions de Josep San Martín, delegat a Aragó, i Maria Sancho Abarca Menjón, directora general de Patrimoni Cultural del Govern d'Aragó.

Després de les intervencions es va fer una ofrena floral.

5 de maig. Càceres. Homenatge i record dels deportats extremenys als camps de concentració nazis al carrer Gómez Becerra de Càceres, on van participar més de 250 persones, alumnat i professorat del CEPA Cà-

ceres i d'altres centres educatius de la ciutat, persones a títol individual i una important representació institucional. A les intervencions institucionals, van seguir interpretacions musicals i la lectura del Jurament dels supervivents de Mauthausen a càrrec de les alumnes del centre. Es va descobrir un llenç amb els noms dels 311 deportats nascuts a Extremadura, acompanyat d'un mural de flors.

5 de maig. La Torre de Capdella (Lleida).

L'Ajuntament de la Torre de Capdella (la Vall Fosca) va fer una ofrena floral a l'Espai de Memòria dedicat a Feliu Jaumot Montané, mort al subcamp de Gusen, i a Conxita Grangé, supervivent del camp per a dones de Ravensbrück. A l'ofrena hi van participar el conseller de Salut, Josep Maria Argimon, l'alcalde de la Torre de Capdella, Josep Maria Dalmau, i Neus Jaumot, neboda.

5 de maig. La Unión (Múrcia). L'ajuntament organitzà un acte d'homenatge davant el mural que recorda els deportats de la localitat.

5 de maig. Lloret de Mar (Girona). A l'institut Sant Quirze s'han dut a terme al llarg del curs una sèrie d'activitats (lectures, aproximacions històriques...), relacionades amb la Xarxa Mai Més, que han culminat amb la celebració del Dia de l'Holocaust i del 5 de maig.

5 de maig. Madrid. L'acte oficial es va celebrar davant del monòlit en homenatge als espanyols víctimes del nazisme, als jardins de Nous Ministeris, i va ser coorganitzat pel Ministeri de la Presidència, Relacions amb les Corts i Memòria Democràtica i l'Amical de Mauthausen, en col·laboració amb el Ministeri de Transports, Mobilitat i Agenda Urbana, la ministra del qual, Raquel Sánchez, va obrir l'acte amb aquestes paraules: *l'Espanya que avui coneixem és el fruit tardà del sacrifici dels que van pagar amb la mort o amb l'exili el seu compromís democràtic. Ells eren el millor de la nostra intel·ligència i del nostre futur, els nostres millors fills.*

La lectura del jurament de Mauthausen va anar a càrrec de l'escriptor Manuel Rivas, i durant les ofrenes florals es va escoltar la interpretació al violí d'*Els soldats del pantà*. Concha Díaz va esmentar la valen-

tia i el coratge dels espanyols que van lluitar tota la seva vida per preservar i difondre la memòria de les víctimes, i va recordar que: *a Espanya, on arrosseguem un important dèficit democràtic, ara tenim una gran oportunitat per superar les limitacions i insuficiències de la Llei de Memòria Històrica de l'any 2007. Per aquesta raó, demanem valentia al Govern i intel·ligència política a les forces progressistes per a la urgent tramitació i aprovació de la Llei de Memòria Democràtica que garanteixi, a la nostra societat, els principis universals de la defensa dels drets humans, i el dret a la veritat, la justícia, la reparació i les garanties de no repetició.*

Va tancar l'acte el ministre Félix Bolaños que va demanar als representants de l'Amical de Mauthausen que segueixin treballant per donar a conèixer el testi-

moni de les víctimes perquè les noves generacions puguin identificar les ideologies i els discursos hebreus d'aquells règims totalitaris, i va afirmar: *Els nostres compatriotes van passar els millors anys de la seva vida defensant la democràcia i la llibertat. Espanyols que van somiar una societat més justa i igualitària, més solidària i respectuosa. Mantinguem fermes els seus valors, que són i seran els nostres.*

A l'acte van assistir el Secretari d'Estat de Memòria Democràtica, Fernando Martínez, diverses autoritats, els ambaixadors d'Àustria i Jordània, representants diplomàtics d'Alemanya, França i Polònia, de les federacions jueves i associacions i fundacions de memòria, a més de socis de l'Amical i amics dels deportats.

5 de maig. Manresa (Barcelona). Itinerari per les llambordes *Stolpersteine* de Manresa. A cadascuna de les *Stolpersteine* s'explicaren elements sobre la vida, la implicació política, l'exili o l'estada als camps de concentració dels deportats manresans.

El guiatge anà càrrec de l'Associació Memòria i Història de Manresa i hi participaren alumnat dels instituts Lluís de Peguera, Pius Font i Quer i Lacetània.

5 de maig. Mollet del Vallès (Barcelona). L'acte organitzat per l'ajuntament va consistir en una ofrena floral davant del monument dedicat als deportats de la localitat i va comptar amb la participació, en representació de l'Amical, de la nostra sociàcol·laboradora Pilar Molins, filla del deportat Joan Molins Mainou, assassinat a Gusen.

5 de maig. Sant Feliu de Guíxols (Girona). Acte organitzat en record als deportats locals, amb la lectura del manifest publicat per l'Amical per a l'ocasió.

5 de maig. Tarragona. Amb la restauració del monument als deportats de la ciutat de Tarragona, inaugurat el maig de 1983 amb motiu de la celebració de l'assemblea anual de l'Amical, l'ajuntament de la ciutat va organitzar un acte on va participar el president de l'associació, Joan M. Calvo, i va comptar amb l'assistència de diversos familiars dels deportats.

Josep San Martín, de l'Amical de Mauthausen i altres camps.

Es va cloure l'acte amb una intervenció musical i una ofrena floral.

6 de maig. Requena (València). L'acte d'homenatge als deportats republicans es va desenvolupar a l'Institut Núm. 1 de la localitat, amb la presència d'Adrián Blas.

5 de maig. Tivissa (Tarragona). L'ajuntament es va sumar a la iniciativa promoguda per l'Amical de Mauthausen i va organitzar una ofrena floral davant el monument erigit en record dels deportats locals.

5 de maig. València. L'acte central de la Comunitat va comptar amb la participació de la Generalitat i l'Ajuntament i va culminar amb una exposició a l'aire lliure amb la relació de tots els valencians, elaborada pel nostre delegat, Adrián Blas Mínguez.

5 de maig. Zújar (Granada). Organitzat per l'ajuntament, al Barri Los Nogales, davant el monòlit erigit a la seva memòria, es va fer l'homenatge *Zújar homenatja els seus fills deportats a Mauthausen, Dachau i Gusen*.

6 de maig. Terrassa (Barcelona). A l'acte dedicat a la memòria de la deportació republicana, l'ajuntament de Terrassa va organitzar la instal·lació d'una *Stolpersteine* davant el domicili de Josep Serarols Pons (Manresa 1910-Gusen 1941), on hi van participar familiars, la regidora de memòria, Ona Martínez, i el president de la nostra associació.

6 de maig. Lleida. Davant el monument *Fita*, en memòria dels deportats lleidatans, va tenir lloc un acte en commemoració del dia dels deportats republicans i republicanes, organitzat per l'ajuntament de Lleida. Hi hagué els parlaments de Lluïsa Huguet, del grup de memòria del Centre Excursionista de Lleida i de

6 de maig. Dénia (Alacant). A l'homenatge, amb la presència del delegat de l'Amical, també es va projectar el documental *La maleta de Mauthausen*.

7 de maig. Oliva (València). L'acte va tenir característiques similars al realitzat a Dénia.

7 maig. Sacedón (Guadalajara). Al cementiri municipal es va col·locar una placa d'homenatge als 7 sacedonins deportats, en un acte organitzat per l'Ajuntament, durant el qual van intervenir autoritats, familiars dels deportats, associacions i la nostra delegada Concha Díaz.

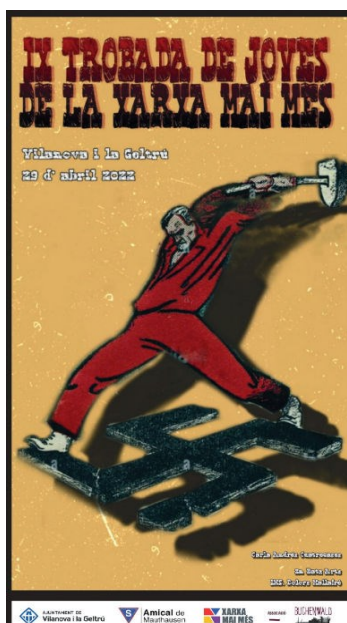
XARXA MAI MÉS

28 d'abril. Sant Feliu de Llobregat. L'Amical, junt amb l'ajuntament de Sant Feliu de Llobregat i el Centre d'Estudis Comarcals del Baix Llobregat, van organitzar l'activitat *Recerca Col·lectiva Exili i De-*

portació, el passat 28 d'abril, durant la qual, després de la conferència marc de Rosa Toran, *Les conseqüències de l'ocupació alemanya per a l'exili republicà. Els catalans als camps de concentració durant la 2ª Guerra Mundial*, es van desgranar un seguit d'intervencions a càrrec d'historiadors locals i de familiars i es presentà la base de dades dels deportats del Baix Llobregat, a càrrec d'Isidoro Teruel. Cal destacar la qualitat i quantitat de treballs que es duen a terme a la comarca, dins una àmplia perspectiva: la deportació de ciutadans baixllobregatins, el comboi d'Angulema, l'Organització Todt i les Illes del Canal de la Mànega. També ha format part de l'activitat la inauguració de l'exposició *Republicanos españoles víctimas del nazismo*, oberta durant dues setmanes, i de la qual Rosa Toran en va fer una visita guiada.

29 d'abril. Vilanova i la Geltrú. IX trobada de joves del projecte de la Xarxa Mai Més de l'Amical de Mauthausen i altres camps, amb la col·laboració de l'Associació Buchenwald i l'Ajuntament de Vilanova. L'alumnat i professorat dels centres participants es van trobar a la plaça del Mercat, des d'on van iniciar el recorregut d'una ruta experimental de Memòria, localitzant, mitjançant una aplicació, les *Stolpersteine* repartides per la localitat i, al mateix temps, i accedint a informacions diverses sobre els vilanovins deportats. Posteriorment, en el monument dedicat a la memòria dels deportats locals ubicat a la plaça de la Peixateria, es va realitzar un acte simbòlic amb frases contra el feixisme escrites en uns triangles i es va cantar el *Bella Ciao*. La jornada va concloure a l'Auditori Eduard Toldrà, on es van poder visionar treballs plàstics i fotogràfics i escoltar les experiències

es dels centres educatius: Institut Jonqueres, de Sabadell; Escola El Cim, Institut Lluch i Rafecas i Institut Dolors Mallafré de Vilanova; Institut Cubelles, de Cubelles; Institut Alexandre Galí, de Sant Pere de Ribes; i Institut XXV Olimpíada, de Barcelona. L'Institut Lluís Ximarro, de Xàtiva, va ser present a la trobada, i van enviar missatges d'adhesió els instituts Andreu Sempere d'Alcoi i el de la ciutat de Gavà.

9 de maig. Montornés del Vallès. El president de l'Amical, Joan M. Calvo, va realitzar una visita guiada a l'exposició *Mauthausen, l'univers de l'horror* i va mantenir una reunió amb l'alcalde la localitat, Sr. José A. Montero i els tècnics municipals, preparatòria del conveni de col·laboració que es va signar posteriorment.

20 de maig. Vilassar de Dalt. En el marc del conveni amb l'ajuntament, el president de l'Amical va impartir una conferència amb el títol: *La deportació dels republicans catalans i espanyols als camps nazis* amb un record específic a la fundació de l'Amical fa 60 anys.

30 de maig. Terrassa. Inici del *II cicle de Cinema, exili i deportació* amb la projecció del documental *Te doy mi palabra*, produït per l'associació *Mémoires Partagées* i dirigit per Kiko González. El col·loqui posterior va ser dirigit pel nostre president i va comptar amb la participació de Veronique Olivares, filla del deportat Àngel Olivares Gallego.

Maig. Sant Feliu de Llobregat. Durant aquest mes de maig es va dur a terme el *II Cicle de Cinema Mai Més*, amb les projeccions del documental *Els oblidats de la Línia Maginot* i les pel·lícules *La conferència* i *En la sombra*. El cicle va comptar amb la col·laboració del nostre col·laborador Xesco Montañez.

12 de juny. Ginestar. L'alcaldesa de Ginestar, Concepció Pujol, i el president de la nostra associació, Joan M. Calvo, van signar el conveni de col·laboració entre l'ajuntament i l'Amical amb el compromís de programar activitats de memòria conjuntes.

HOMENATGES

A Enric Cama

El dia 31 de maig, el nostre estimat soci i puntal de l'Associació Catalana d'exPresos polítics, Enric Cama, va rebre la Medalla d'Honor de l'ajuntament de Terrassa, concedida per unanimitat de tots els grups polítics. En el saló de plens, a vessar d'homes i dones que havien lluitat i lluiten al seu costat —entre ells el

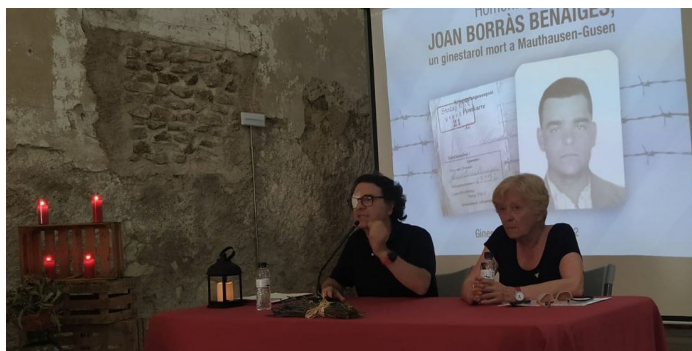
nostre president Joan M. Calvo—, s'escoltaren paraules que repassaven la seva vida: professor a l'institut Nicolau Copèrnic, immers en les lluites veïnals per fer de Terrassa una ciutat més habitable; lluitador dins els rengles del PSUC i de CCOO, activitats que hagué de pagar amb la presó... A tots els parlaments respongué, emocionat, amb la seva habitual força i ironia.

A Joan Borràs Benaiges

El 12 de juny al poble de Ginestar es reté homenatge al fill d'aquesta localitat, pare de la nostra estimada sòcia Pepita Borràs. A l'església vella, a vessar de gent, hi hagué parlaments de l'alcaldesa, Concepció Pujol, i de Francesc Sabater, home infatigable per dur l'acte a bon terme. Seguí la conferència de Rosa Toran entorn la deportació republicana. L'homenatge culminà amb la col·locació d'una placa dedicada a Joan Borràs a una plaça del poble, acte on se sentiren les paraules de Pepita Borràs, del president de l'Amical, Joan M. Calvo, de càrrecs institucionals de la comarca i de Vicenç Villatoro, director del Memorial

Democràtic. A la cloenda, un dinar de germanor aplegà els assistents.

Per a més informació consulteu l'enllaç:
<https://liniaxarxa.cat/opinio/i-joan-borras-va-tornar-a-ginestar-david-fernandez/>

Als deportats sevillans

El dia 5 de maig l'alcalde de Sevilla, Antonio Muñoz, va inaugurar el monument en homenatge als 24 deportats de la ciutat al bulevard de l'avinguda Diego Martínez Barrio. La iniciativa ha estat impulsada pel mateix ajuntament, a través de l'Oficina de la Memòria Històrica de la Delegació d'Igualtat, Participació Ciutadana i Coordinació de Districtes i en coordinació amb la Mesa de Participación de la Memoria Històrica. A l'acte també hi van intervenir Juan Manuel Montero i Pilar Dueñas, familiars de les víctimes, i

Ángel del Río, delegat d'Amical de Mauthausen a Andalusia.

Als deportats barcelonins

Els néts i la besneta de Lluís Villar, amb l'Stolperstein.

El president de l'Amical i l'alcalde de Barcelona, junt amb Llibert Villar, president d'Honor de l'Amical, i la seva germana.

El passat 16 de juny va ser col·locada la darrera llamborda en memòria i record de Sabatia Morand, dins del projecte educatiu *Stolpersteine Barcelona*, coordinat per la Regidoria de Memòria Democràtica de l'Ajuntament de Barcelona i les Amicals de Mauthausen i de Ravensbrück.

Així culminaven un seguit d'actes que van començar amb el lliurament de les *Stolpersteine* als estudiants de l'institut Francisco de Goya que treballaren amb els de Quatre Cantons i XXV Olimpíada les figures dels deportats José Alcubierre (Barcelona 1924–Angulema 2017); Francesc Boix (Barcelona 1920–

París 1951); Carme Buatell (Barcelona, 1911–Perpinyà, 1976); Josep Fort Maluenda (Barcelona, 1892–Mauthausen, Castell de Hartheim, 1941); Florián Ibáñez (Almansa 1903 –Mauthausen, Gusen, 1941); Ferran Masip (Barcelona, 1899– Mauthausen, 1941); Sabatia Morand (Barcelona, 1920–Auschwitz, 1944); Vicenç Vidrier (Turís, 1900– Mauthausen, Gusen, 1942); i Lluís Villar (Barcelona, 1900–Mauthausen, Gusen, 1941), als quals se'ls col·locà la llamborda corresponent.

La ciutat de Barcelona s'ha afegit a les urbs de diversos llocs d'Europa que des de l'any 1992 han endegat la iniciativa. Hores d'ara hi ha comptabilitzats uns 1.200 homes i dones, víctimes de la deportació que nasqueren o residiren a la capital catalana, xifra que fa del tot inassolible la col·locació d'una Stolpersteine a totes elles. Aquesta realitat explica que s'hagi optat per fer una tasca qualitativa, que compren una acurada tria dels homenatjats i un rigorós treball de localització de domicilis i famílies, per tal que mostrin tot el ventall humà i geogràfic de Barcelona, homes i dones ben coneguts, però la majoria víctimes anònimes que recuperen el seu nom per a ells i pels seus.

Valorem especialment que el treball qualitatiu endegat pels estudiants esdevingui un aprenentatge fructífer i durador i que ells mateixos esdevinguin els protagonistes en l'acte de col·locació de la llamborda, amb les seves variades intervencions.

El treball, concebut com a projecte educatiu en memòria dels barcelonins i barcelonines deportades a camps de concentració nazis, tindrà continuïtat els propers cursos a través de l'oferiment de la iniciativa als instituts de la ciutat per part del Consorci d'Educació de Barcelona, amb el suport de la Regidoria de Memòria Democràtica i les Amicals de Mauthausen i Ravensbrück.

Als deportats del Baix Llobregat

El dia 8 de maig es realitzà l'acte d'homenatge als deportats del Baix Llobregat, presidit pel Conseller

de Cultura, Medi Ambient i Memòria Democràtica, Jordi Carbonell, i va comptar amb la participació de la presidenta del Centre d'Estudis Comarcals, Genoveva Català, el president de l'Amical de Mauthausen, Joan M. Calvo, el director del Museu Memorial de l'Exili, Enric Pujol, i la diputada adjunta a la Presidència de la Diputació de Barcelona i alcaldessa d'Esplugues de Llobregat, Pilar Díaz. L'acte va fina-

Les alumnes, protagonistes de d'aquest projecte, en la col·locació de l'Stolperstein de Sabatia Morand.

litzar amb la lectura dels 97 noms dels deportats i amb l'ofrena floral a l'espai de record del Parc de Torreblanca, al peu de l'Olivera i la placa dedicada als deportats.

Als deportats de Casp

L'ajuntament de Casp va organitzar el dia 7 de maig una jornada de memòria i homenatge als deportats caspolins, amb el descobriment d'una placa amb els noms dels 13 deportats caspolins que van ser recordats per l'investigador local, Amadeo Barceló, amb la lectura d'unes breus notes biogràfiques. L'acte, molt emotiu, va estar presidit per l'alcalde Sra. Pilar Mustieles i hi van assistir nombrosos familiars dels deportats, socis de l'Amical procedents de poblacions properes i el president de la nostra associació.

Als deportats d'Hellín

El dia 8 de maig es va inaugurar una placa que recorda els 19 hellinencs deportats als camps nazis, l'acte es va dur a terme en col·laboració de l'Amical que va estar representada pel nostre soci Pablo Armengol. L'acte es va emmarcar en unes Jornades al voltant de

espai urbà anomenat *Plaça dels Deportats tarragonins als camps nazis* al barri de Sant Pere i Sant Pau. Amb aquest gest, la ciutat vol retre homenatge als 42 veïns i veïnes que van ser deportats a camps nazis entre els anys 1940 i 1945. En representació de l'Amical van participar Adelina Figueras i Glòria Rabadà.

Als deportats valencians

Lliurament de Taulets a Segorb.

Al llarg de tot aquest any la Generalitat Valenciana ha anat lliurant als ajuntaments de les diferents comarques de la Comunitat els *Taulets de la Memòria* en homenatge als deportats i deportades. L'Amical ha estat present en tots els actes, participant activament el nostre delegat Adrián Blas, en aquests lliuraments.

Lliurament de Taulets a les comarques de la Serrania i Racó d'Ademuz.

la celebració del 5 de maig, en les quals va participar el nostre delegat a la Regió de Múrcia Pedro Javier López, que va impartir una conferència als alumnes de secundària de la localitat el dia 6 de maig.

Als deportats de Tarragona

El passat 17 de maig, l'alcalde de Tarragona, Pau Ricomà, va descobrir una placa que dona nom a un nou

El dia 26 de maig, es van col·locar tres noves Stolpersteine, davant dels domicilis dels deportats Magí Costa Sanllehí, Juan Sánchez Martínez i Gerardo Quiroga Andreu. Uns dies després, el 30 de maig, es

va dur a terme la mateixa actuació davant dels domicilis dels deportats Àngel Olivares Gallego i Bernardo Antonio Martínez. Posteriorment es féu un acte de tancament d'aquesta fase del projecte, amb un acte celebrat a l'Institut Montserrat Roig amb la intervenció de familiars dels deportats –vinguts de Catalunya, França i Uruguai–, de la regidora de memòria, del nostre president, del director del Memorial Democràtic i de l'alcalde de la ciutat, Sr. Jordi Ballart.

Als deportats de Cerdanyola

Josepa Gardenyes, intervingué en nom de l'Amical.

El dia 21 de juny l'ajuntament de Cerdanyola va inaugurar una escultura de l'Elisa Arimay amb una placa que recorda els quatre veïns deportats als camps nazis: Amadeu Comas i Comas, Juan Gómez Asensio, Miguel Garcia Ramos i Lluís Castells Roma. L'acte es va dur a terme a la plaça de la Pau i

comptà amb la presència de familiars de les víctimes. Van intervenir Josepa Gardenyes en nom de l'Amical de Mauthausen, el director del Museu d'Història de Cerdanyola, Joan Francès, estudiants de batxillerat de l'IES Forat del Vent i el director del Memorial Democràtic, Vicenç Villatoro.

A Rafael Catot Sallas

Amb motiu del 80 aniversari de la seva mort, l'ajuntament de Monistrol de Calders va organitzar el dia 9 de juliol, una jornada d'homenatge a aquest deportat, assassinat a Gusen, on va participar en representació de l'Amical el soci col·laborador Quim Aloy; també intervingueren l'alcalde de la localitat, el director del Memorial Democràtic, Vicenç Villatoro, i familiars de Rafael Catot.

Premis Amical Mauthausen

Convocat el *I Premi Amical de Mauthausen i altres camps* en memòria de la deportació republicana, en les modalitats de creació literària *Montserrat Roig* i de fotografia i creació artística *Francesc Boix*. Ens congratulem de la participació en aquests concursos de nombrosos joves de tot arreu de l'Estat: en la modalitat de creació literària tretze treballs de 6 instituts diferents, i onze a la de fotografia.

El premi Montserrat Roig ha estat atorgat a Berta

Clotet Caparrós, alumna de l'INS Torre del Palau de Terrassa (Barcelona), pel treball titulat *A yellow candle*, i Tania Casanova Martín de l'IES Gonzalo Nazareno de Dos Hermanas (Sevilla) ha guanyat en la categoria de fotografia.

Ambdues guanyadores han rebut una Tablet per valor de 400 € i un diploma de reconeixement, i els seus treballs formaran part del web de l'Amical de Mauthausen i de la Xarxa Mai Més.

Joan M. Calvo lliurà el premi a Berta Clotet, guanyadora del Montserrat Roig.

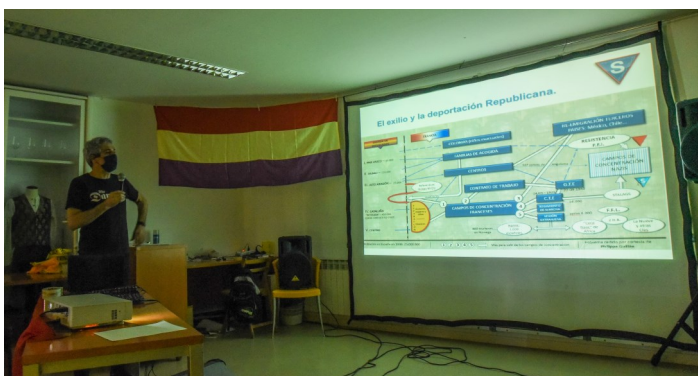
Tania Casanova, guanyadora del Francesc Boix.

ACTIVITATS I EXPOSICIONS

Presència als centres educatius

Al llarg d'aquest darrer curs escolar han estat nombroses les activitats desenvolupades a centres d'educació secundària de tot el país, així com continus han estat els assessoraments a estudiants que duen a terme treballs de recerca relacionats amb l'exili, la deportació o l'Holocaust. Cal destacar que el total de xerrades realitzades en aquest curs per membres de la Junta i socis col·laboradors ascendeix a un total de 210 que han tingut lloc a centres escolars de tipologia molt variada. Des d'aquí volem agrair profundament la implicació de tants professors i professores que, setmana rere setmana, perseveren en l'afany de tractar temes de memòria amb l'objectiu de donar a conèixer el passat i de crear una consciència crítica del present entre el seu alumnat, com a prevenció davant dels discursos d'odi de l'extrema dreta.

A causa de l'elevat nombre de xerrades als centres escolars, com és habitual, als butlletins ometem la seva relació.

Juan Francisco Murillo, delegat del País Basc, fent una xerrada en un institut.

CASTELLA-LA MANCHA

3 maig. Sacedón. Per iniciativa de Catherine Rose García, la tinent alcalde de l'ajuntament, Concha Díaz va impartir la conferència *Republicans espanyols deportats als camps de concentració nazis* al Saló

CONFERENCIA

AYUNTAMIENTO DE SACEDÓN

Republicanos españoles deportados a los campos nazis

Concha Díaz Berzosa,
Vicepresidenta de la Amical de Mauthausen y otros campos y de todas las víctimas del nazismo de España

3 DE MAYO DE 2022, 11:00h
SALÓN DE ACTOS CASA DE LA CULTURA

d'actes de la Casa de la Cultura, amb gran participació dels veïns de la localitat.

CATALUNYA

25 d'abril. Mataró (Barcelona). Entrevista a Rosa Toran a Radio Mataró.

4 maig. Barberà del Vallès (Barcelona). Entrevista a Rosa Toran a Radio Barberà.

4 de maig. Barcelona. El president d'Honor de l'Amical, Llibert Villar, i el nostre col·laborador Fernando Cardoso, van impartir una conferència al Centre Cívic *La Sedeta* sota el títol *Persones republicanes espanyoles als camps nazis*.

Del 4 al 15 de maig. Montornès del Vallès (Barcelona). Exposició *Mauthausen, l'univers de l'horror*.

8 maig. Les Borges Blanques (Lleida). Conferència de Rosa Toran sobre la deportació republicana.

Del 9 de maig al 3 de juny. Teulada (Alacant). Exposició *Mauthausen, l'univers de l'horror*.

20 de maig. Cornellà del Terri (Barcelona). Conferència *Els camps de concentració nazis i els deportats del Pla de l'Estany*, a càrrec del nostre soci col·laborador Fernando Cardoso, organitzada per l'associació *Banyoles Solidària*.

11 de juny. Terrassa (Barcelona). Conferència de Joan M. Calvo a l'Ateneu Terrasenc sobre la deportació dels republicans als camps nazis, dels seus itineraris i les seves especificitats com a col·lectiu, en què també es va recordar el treball de recerca per identificar i homenatjar els 70 deportats originaris de la ciutat.

16 de juny. Granollers (Barcelona). Organitzada per l'associació *La Malgirbada-Ateneu Popular de Granollers*, el nostre soci i col·laborador Fernando Car-

doso, va participar en la xerrada *Recuperació de la Memòria Històrica i augment de l'extrema dreta*.

21 de juliol. Barcelona. Jornada de reflexió sobre les polítiques de Memòria democràtica des del món local, organitzada per la Diputació de Barcelona, amb intervencions de la presidenta, Nuria Marín, de la diputada, Pilar Díez, Alcaldessa de Gavà, de Fernando Martínez López, Secretari d'Estat de Memòria Democràtica, Antoni Font, Director General de Memòria Democràtica de la Generalitat de Catalunya i la presentació d'experiències procedents del món local: Consell Comarcal del Baix Llobregat, Ajuntament de Manresa, Ajuntament de Granollers i Ajuntament de Prats de Lluçanès. El reconeixement a les entitats de memòria va ser comú a totes les intervencions, donant èmfasi a la feina feta per la nostra associació.

25 juliol. Espot (Lleida). Presentació del llibre *Viatge a l'infern dels KL. Els deportats d'Àneu als camps de concentració nazis*, on hi ha sengles articles de Joan Calvo i Rosa Toran. L'acte es completà amb lectura de textos i actuacions musicals.

4 de junio a 31 de julio. Girona. L'exposició *Mauthausen, crònica gràfica d'un camp de concentració*, es podrà visitar al Museu d'Història dels Jueus de Girona.

COMUNITAT DE MADRID

24 març. Madrid. Organitzat per Biblioteques Públiques Municipals de Madrid i Centre Sefarad Israel, al *Ciclo del libro a la pantalla. El Holocausto a través del cine y la literatura*, Concha Díaz va participar a la taula rodona sobre el llibre *El caso Collini* de Ferdinand von Schirach i la pel·lícula *El hijo de Saül*, de László Nemes; juntament amb Yessica San Román, directora d'Educació, Holocaust i Antisemitisme de Centre Sefarad-Israel i de l'historiador Romualdo Jiménez.

20 abril. Madrid. Hannah Lessing, secretària general del Fons Nacional d'Àustria per a les Víctimes del Nacionalsocialisme, acompanyada per Concha Díaz, va visitar el Monòlit als deportats espanyols als Jardins de Nuevos Ministerios, juntament amb Christian Ebner, ambaixador d'Àustria, i va mantenir una reunió amb Concha Díaz per conèixer la nostra opinió

sobre la situació dels Memorials dels camps de concentració nazis a Àustria. A la tarda, al Centre Sefarad-Israel, va oferir una conferència per presentar l'exposició *Del olvido al recuerdo. 25 años del Fondo Nacional de Austria para las Víctimas del Nacionalsocialismo*, organitzada pel Fòrum Cultural d'Àustria i el Centre Sefarad-Israel per conèixer l'origen i la tasca feta per aquesta institució dedicada a la memòria de les víctimes i a la formació crítica de les noves generacions.

24 abril. Madrid. Assistència de Concha Díaz a l'acte commemoratiu amb motiu de Yom Hashoá (Dia del Record de l'Holocaust) al Monument a les Víctimes de l'Holocaust al Parc Juan Carlos I, organitzat per la Comunitat Jueva de Madrid.

8 maig. Alcalá de Henares. El Govern d'Espanya va retre homenatge a les víctimes de l'exili, al Teatre Cervantes, amb la presència del ministre de la Presidència, del secretari d'Estat i del director general de Memòria Democràtica i l'alcalde de la ciutat, a més d'altres autoritats. Els exiliats van intervenir representants d'associacions de França, Mèxic i Espanya. El ministre va lliurar sis Declaracions de Reparació i Reconeixement personal a Juan Caldevilla Cecelia,

Carmen Martínez Martínez, Tomás García García, Teresa Azcárate Diz, Cristóbal de Lora Castañeda i Carlos Tobío Fernández, recollides per les seves filles i fills, als quals es va referir Tomás García Azcárate: *Mentre no s'expliqui que mig milió d'espanyols i espanyoles van haver de deixar casa seva, professions, famílies per escapar-se de la mort, no haurem fet prou. Perquè no es tracta només de reparar, d'arribar als que van patir o als que heretem el patiment dels nostres pares, sinó de tenir una societat capaç d'identificar i de resistir els perills de repetir la història.*

En les paraules de tancament, el ministre Bolaños va assegurar que la preservació i la difusió de la història de l'exili s'ha de fer no només per familiars i associacions, sinó, sobretot, pels poders públics, ja que, a Espanya, durant dècades, la història oficial va silenciar i va oblidar els noms de l'exili. A l'homenatge es van llegir poemes i es van interpretar peces musicals.

31 maig. Madrid. Lliurament del 1er. Premi del VI Concurs *Holocausto y Valores* organitzat pel Col·legi Joyfe al projecte *Shoá y la Educación en Valores* dirigit per la professora, Susana Carrete Herrero, i en què han participat professors i alumnes de l'IES Miguel Delibes de Torrejón de la Calzada (Madrid). El premi va ser lliurat pel professor de filosofia, Jesús Chaparro, i van estar presents Yessica San Román, del Centre Sefarad-Israel, i Concha Díaz d'Amical de Mauthausen, membres del jurat, juntament amb la Comunitat Jueva de Madrid, la Universitat de Comillas i la Universitat Complutense de Madrid.

12 juny. Colmenar Viejo. Acte organitzat pel Fòrum per la Memòria de la Comunitat de Madrid i recolzat per diverses associacions, entre elles l'Amical de Mauthausen, partits polítics i sindicats, en què es va retre homenatge als 108 republicans afusellats entre abril i novembre de 1939 al cementiri parroquial de Colmenar Viejo. Concha Díaz va recordar els 3 veïns de la localitat que van ser deportats als camps de concentració nazis i va demanar a les autoritats municipals

Guerra d'Espanya. A l'acte, conduït per Mohammed Azahaf, van intervenir Luisa Carcedo; Luis Arroyo, director de l'Ateneu de Madrid; Gutmaro Gómez, doctor en Història; Beatriz García, directora de l'arxiu i la biblioteca de la Fundació; Miguel Escassi, director de Relacions Institucionals de Google Espanya, i el ministre Bolaños, que va clausurar l'acte.

EXTREMADURA

6 a 10 de maig. Azuaga. Col·laboració a les I Jornades de Memòria Històrica C.P.R. amb la presentació de la ponència per part del nostre delegat, José Hinojosa Durán, *La deportación a los campos nazis: notas sobre los deportados de la Campiña Sur* i amb el muntatge de l'exposició *Republicans espanyols als camps nazis*. A la mateixa localitat, l'11 de maig, José Hinojosa va oferir la conferència *La deportación espanyola i extremeña als camps de concentració nazis*, a l'alumnat de 1r de Batxillerat de l'IES Miguel Durán.

11 de juny. Mèrida. L'Amical, juntament amb representants de la Coordinadora Memorialista d'Extremadura (COMEX), es van concentrar per sol·licitar el compliment integral de la Llei 1/2019 de la Memòria Històrica i Democràtica d'Extremadura, després de tres anys sense avenços i parada per "manca de juristes".

Càceres. Centre d'Educació de Persones Adultes. Col·laboració en el projecte titulat *La deportación espanyola/extremeña: experiències didàctiques* que s'ha desenvolupat al llarg de tot el curs 2021-2022; projecte que ha culminat amb la celebració de la segona Setmana en homenatge i record dels deportats extremeños als camps de concentració nazis, del 3 al 6 de maig del 2022. Al llarg d'aquestes dates s'han

pals que s'erigís un monòlit amb els seus noms en un lloc destacat del poble. La jornada va finalitzar amb la intervenció del president del Fòrum per la Memòria de la Comunitat de Madrid, Miguel Muga, diverses intervencions dels familiars dels represaliats i amb una ofrena floral sobre la fossa comuna on reposen les restes d'aquestes persones assassinades per defensar els seus ideals i l'ordre constitucional de la República.

1 juliol. Madrid. Gràcies a la invitació de Luisa Carcedo, presidenta de la Fundació Pablo Iglesias, Concha Díaz va assistir a l'acte de presentació a l'Ateneu de Madrid, del projecte *Los Carteles de la Guerra*. Aquesta fundació, en col·laboració amb *Google Arts and Culture*, ha digitalitzat 176 dels 1.200 cartells de la seva col·lecció, una de les més importants de propaganda gràfica feta a la zona republicana durant la

desenvolupat un bon nombre d'activitats (exposició, mostra de llibres a la biblioteca, conferències a l'alumnat, etc.) que han culminat el 5 de maig.

Exposicions:

L'exposició *En memòria de les víctimes de l'Holocaust* es va exhibir a l'IES Camps de Sant Roc (Valverde de Leganés, Badajoz) del 20 d'abril al 6 de maig del 2022; i *Republicans espanyols als camps nazis* va itinerar pels següents centres educatius: Centre d'Educació de Persones Adultes de Càceres (del 3 de maig al 17 de juny de 2022), Centre de Professors i Recursos d'Azuaga (Badajoz) a la Casa de la Cultura de la localitat (del 6 de maig al 20 de maig de 2022) i IESO Cuatro Villas de Berlanga-Badajoz (del 23 de maig al 6 de juny de 2022).

PAIS BASC, NAVARRA I LA RIOJA

16 d'abril. Alcanadre. En aquest poble, situat a la zona de la ribera navarro-riojana que va ser molt castigada per l'alçament militar, la delegació d'Euskadi de l'Amical va fer una xerrada a la Casa de Cultura, sobre els deportats de la zona, posant èmfasi a les biografies particulars de diversos homes i dones, veïns dels pobles propers.

25 d'abril. Logroño. El president de l'Amical, Joan M. Calvo, el delegat d'Euskadi, Juan Francisco Muriello, i el representant de l'associació *La Barranca*, van fer una xerrada a l'Ateneo logroñés en què es va dissenyar sobre els deportats espanyols als camps nazis i sobre un viatge que organitza *La Barranca* en

col·laboració amb l'Amical per al mes d'octubre als camps de concentració nazis de Mauthausen i Gusen (Àustria).

5 de maig. Logroño. Inauguració d'una placa en memòria dels deportats i deportades de La Rioja al memorial de *La Barranca*. Assistiren a l'acte familiars, representants socials i polítics de la Comunitat.

COMUNITAT VALENCIANA

6 de juliol. Alacant. Per invitació de Carlos Goñi, assessor del CEFIRE, i dins de les *IX Jornades Perspectives Didàctiques a l'ensenyament de l'Holocaust a partir dels valors humans*, que aquest any giraven al voltant de la dona, celebrades a la Casa del Mediterrani, Concha Díaz, va participar amb la conferència *La Dona Jueva i l'Holocaust*.

ANDALUSIA

El dia 4 de juny al programa *La Memòria de Andalusia del Canal Sur*, el nostre delegat a Andalusia, Àngel del Río va ser entrevistat sobre la presència dels andalusos als camps nazis. L'entrevista es pot visualitzar a: <https://www.canalsurmas.es/>

Uns dies més tard, el 15 de juny, Àngel va ser entrevistat a Radio Nacional, deixant constància de la seva experiència en la investigació i en la difusió de la Memòria Democràtica, en les quals sempre ha tingut com a principal objectiu donar a conèixer el testimo-

ni de les víctimes:

<https://www.rtve.es/play/audios/construyendo-memoria/historia-angel-del-rio/6625029/?fbclid=IwAR0wzYxibNnHfgt1Za95-uSTK94XgZ4DXRaQV-FP6G0NT6df62N>

ARAGÓ

26 d'abril. Saragossa. La Fundació 14 d'abril, en col·laboració amb l'Amical de Mauthausen, va organitzar la projecció del documental *Els oblidats de la Línia Maginot*. L'acte el va presentar Anabel Lafuente, presidenta de la Plataforma d'Acció de la Memòria d'Aragó (PAMA), i va concloure amb una explicació del context i un debat a càrrec del nostre president Joan M. Calvo.

7 de maig. Casp. En el marc de la jornada d'homenatge als deportats caspolins el nostre president, Joan M. Calvo, va impartir la conferència: *Deportació dels republicans espanyols als camps nazis*, després de la qual es va fer una visita guiada a l'exposició: *Republicans espanyols víctimes del nazisme*, que va romandre exposada a la Casa de Cultura fins a finals del mes de maig.

HOMENAJE A LOS CASPOLINOS DEPORTADOS EN LOS CAMPOS DE CONCENTRACIÓN NAZIS

CASPE

SÁBADO
7 DE MAYO

**17:00 h - INAUGURACIÓN MONOLITO Y
HOMENAJE - Plaza de los Maestros**

**18:00 h - CONFERENCIA "DEPORTADOS
EN LOS CAMPOS DE CONCENTRACIÓN"
PONENTE JUAN M. CALVO - Casa de Cultura**

**19:00 h - INAUGURACIÓN DE EXPOSICIÓN
"REPUBLICANOS ESPAÑOLES VÍCTIMAS
DEL NAZISMO" - Casa de Cultura**

Organiza:

Colabora:

Amical de Mauthausen
y otros campos y de
todas las víctimas del
nazismo de España

12 de maig. Saragossa. L'ARMHA, entre els actes de la IV Edició de La imatge de la memòria, va organitzar una taula rodona sota el títol *Guerra civil i repressió* coordinada per Herminio Lafoz, amb la participació de Víctor Pardo, Irene Abad i Elena Blasco, que va representar l'Amical de Mauthausen aportant l'experiència dels republicans espanyols que van patir

l'exili i la deportació als camps nazis.

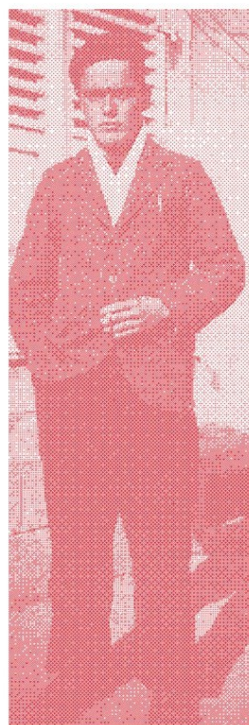
Presentació del llibre *Quadern de memòria. De Fraga a Mauthausen (1938-1945)*.

La promesa de donar a conèixer a tothom l'horror dels camps nazis va fer que el fragatí Joaquín Orús posés per escrit les seues vivències com a exiliat a França i com a presoner a Mauthausen. Així és com va deixar redactats tres quaderns de memòries, que la seua família va custodiar fidelment i que l'Institut d'Estudis del Baix Cinca-Institut d'Estudis Altarago-

nesos (IEBC-IEA) treu a la llum.

El 22 d'abril es féu la presentació a la sala d'actes del Palau Montcada de Fraga. Hi intervingueren Miguel Àngel Orús, renebot de l'autor dels escrits, Susana Balsalobre, professora d'història, Josep San Martín, delegat de l'Amical de Mauthausen a l'Aragó, i Pep Labat, responsable de publicacions de l'IEBC-IEA, que ha tingut cura de l'edició.

Quadern de memòria
Joaquín Orús Ortín
De Fraga a Mauthausen (1938 - 1945)

Comiat de M.ª Lluïsa Villalba

Després de 40 anys de feina a l'Amical, la Lluïsa inicia una nova etapa a la seva vida, que li desitgem plena i feliç, però la trobarem a faltar, amb la seva amabilitat i el somriure a la boca. Per a tots nosaltres és tan sols un comiat laboral i no personal. El passat dia 2 de juliol celebrarem amb ella un dinar, al qual assistí la junta, delegats i voluntaris i li lliurarem uns obsequis com a record.

Dinar de comiat de Lluïsa Villalba

Reproduïm l'escrit que la M.ª Lluïsa ens ha adreçat a tots nosaltres:

Barcelona, abril 2022

Des de l'any 1982 que estic treballant a l'Amical de Mauthausen, al principi com a voluntària i molt més endavant com a assalariada.

Tot va començar quan la meva mare i jo vam anar a l'Amical, situada llavors al carrer Aragó, per donar de baixa el meu pare, per mort en accident de cotxe el juliol del 1979, ja que tenia el número 5 de soci des de l'any 1978. Després ja es va fer sòcia la meva mare l'any 1981, amb el número 215 i més tard me'n vaig fer jo l'any 1982 amb el número 252.

Pel que semblava per aquella època tenien força feina i la meva mare els va dir que si volien podria ajudar-los, jo sabia escriure a màquina i no treballava; pel que sembla els va semblar bé la idea i així va ser com vaig començar a treballar a l'Amical. Allí no només vaig treballar amb persones que havien estat deportats/des, vídues i familiars de deportats, sinó que venien a l'Amical de visita persones, totes molt entranyables, que avui encara recordo; no vull donar noms perquè em sabia greu oblidar-me'n d'alguns.

Alguns deportats que venien a l'Amical em van conèixer pel meu cognom, ja que alguns venien a les reunions clandestines que es feien al bar

dels meus pares i em preguntaven si jo era la petita que corria per allí, encara que no era gaire sovint, ja que als meus pares no els agradava que hi fos. En el temps que he estat a l'Amical he après molt i, com he dit anteriorment, he conegut gent molt interessant, i crec que en el que he pogut he posat el meu granet de sorra.

Ara als meus 66 anys (mitja vida), crec que és el moment de jubilar-me, que consti que no és un comiat, simplement que no estaré com fins ara.

Només vull donar les gràcies a l'Amical per tot aquest temps que he estat entre vosaltres, tant els que m'heu conegut personalment, com els que ha estat a través del correu electrònic o del telèfon.

Serà difícil oblidar tant de temps entre vosaltres.

Continuarem en contacte.

Una forta abraçada.

M.ª Luisa Villalba

RECORDEM A...

Carlo Smuraglia

Nascut el 1923, va morir a Milà el 30 de maig de 2022, als 98 anys. Estudiant de dret, es va enrolar a la Resistència, i després de 1945 comença la seva carrera política que va durar fins el 2001, des dels rengles de partits d'esquerra. President honorari de la FIR i de l'ANPI.

Boris Pahor

Partisà i testimoni dels crims nazi-feixistes a Eslovènia, va morir el dia 30 de maig als 104 anys a Trieste, la seva ciutat natal. Arrestat per una delació, va escriure a l'obra *Necrópolis* la seva experiència de deportat al camp de Natzweiler-Struthof, des d'on fou traslladat a Dachau, Dora i Bergen-Belsen.

Alessandro Scanagatti

Va morir a Milà a l'edat de 95 anys. Joveníssim partisà antifeixista, va ser deportat a Bolzano i d'allí a Mauthausen. Membre de l'ANED, la seva fotografia va ser amplificada en un dels roll-ups exposats al Memorial de Mauthausen.

PROPERA ASSEMBLEA

El dia 5 de novembre celebrarem l'assemblea anual de socis a Lleida, seguint el costum d'itinerar per diferents llocs d'Espanya. Tot i que es tractaran els temes ordinaris, en aquesta ocasió l'assemblea tindrà un caràcter extraordinari per l'aniversari de la creació de l'Amical el 5 de novembre de 1962. Per això, esperem la màxima participació per commemorar una data tan singular en un ambient de fraternitat .

Més endavant us informarem del programa detallat, del mitjà de transport i dels detalls per a la inscripció.

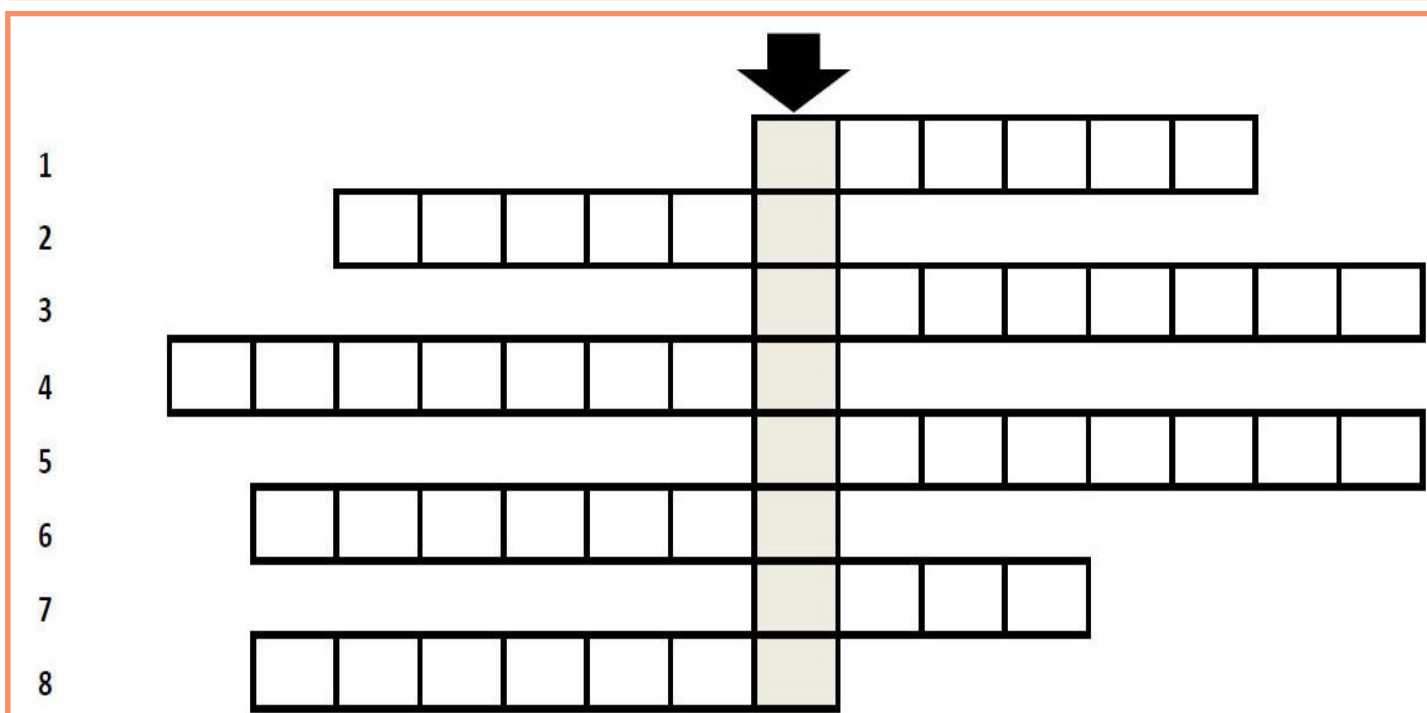
Acròstic temàtic Num. 25

David Domènech

Situa correctament en horitzontal totes les definicions i descobriràs, a la línia vertical el nom d'un camp situat als afores de la ciutat de Lvov, Ucraïna.

- 1- Colectivo perseguido por sus creencias religiosas.
- 2- Señal que advierte de un peligro o hallarse en guardia o sobre aviso.
- 3- Avión torpedero de la Armada Imperial japonesa de la II Guerra Mundial.

- 4- Obra defensiva para resguardarse del fuego enemigo, en general, cubre o resguarda.
- 5- Atentado frustrado contra Hitler en el búnquer del dictador, más conocido como la *Guarida del lobo*.
- 6- Cadena montañosa de Europa Oriental ocupada por Alemania en 1938.
- 7- Nombre de uno de los portaviones que participó en el ataque a Pearl Harbour.
- 8- Alcaloide usado para combatir la malaria en las Islas del Pacífico.

Donacions

Agraïm a **Joan Pons Roig** la donació de la rica documentació del deportat assassinat a Mauthausen, Josep Fosalba Tió “Xic Mateu” de Sant Esteve de Sesrovires, població on li van dedicar una plaça el juliol de 1996.

També agraïm a **Xavier Alsina** la donació de material audiovisual (films de ficció i documentals) per for-
nir el nostre arxiu.

Solució a l'Acròstic Temàtic Num. 25

Horizontals: 1-Jehova 2-Alerta 3-Nakajima 4-Parapeto 5-Walkiria 6-Sudetes 7-Kaga 8-Quinnia

Verticals: Janowska

Diputació Barcelona

